

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- ดึกฤทธิ์ ปราโมช. รายงานการสัมมนาอนุศิลป์และดนตรีไทย ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
กรุงเทพมหานคร: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2520.
(อัดสำเนา)
- จตุพร รัตนวราหะ. ผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัย. สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน 2533.
- จรัญ พรหมอยู่. ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์,
2526.
- จาตุรงค์ มนตรีศาสตร์. การแสดงพื้นบ้านภาคกลาง. ใน ศิลปะ การละเล่นและการแสดง
พื้นบ้านของไทย. หน้า 602. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัย-
ธรรมมาธิราช, 2533.
- จุมพล รอดคำดี และคณะ. การสำรวจสื่อพื้นเมืองในจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.
กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527. (อัดสำเนา)
- เจนภพ จบกระบวนวรรณ. มาช่วยกันสร้างสรรค์เอกสารด้านวัฒนธรรมกันเถอะ.
วารสารครุปริทัศน์ 8 (กุมภาพันธ์ 2526): 80-83.
- จำเรียง กุระมะสุวรรณ. สังคมไทยสำหรับพยาบาล. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สามเจริญพานิช,
2522.
- ชัชวาลย์ วงษ์ประเสริฐ. ศิลปะการพ้องภาคอีสาน. ฝ่ายวิชาการ สำนักวิทยบริการ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2532. (อัดสำเนา)
- ชมนาด โสภณ. พัฒนาการของการศึกษาวิชาชีพนานาศิลป์ในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.
- ชุมเดช เดชภิมล. หนังประโมทัยในจังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2531.
- ทรงวิทย์ ดลประสิทธิ์. สัมภาษณ์พิเศษ ชงค์ วงษ์จันทร์. ศิลปวัฒนธรรม 2 (กุมภาพันธ์ 2524):
60-64.

- ทวีศักดิ์ เสนาณรงค์. คำนำ. นิทรรศการและการแสดงของสถานศึกษาในสังกัดกรมศิลปากร ปี 2533. หน้า 3. กรุงเทพมหานคร : รุ่งศิลป์การพิมพ์, 2533. (จัดพิมพ์เนื่องในวโรกาสสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงเป็นองค์ประธานในพิธีเปิดนิทรรศการและการแสดงของสถานศึกษาในสังกัดกรมศิลปากร ปี 2533).
- ธนู บุญรัตน์พันธ์. หัวหน้าศูนย์วัฒนธรรมวิทยาลัยครูจันทระเกษม. สัมภาษณ์, 4 ธันวาคม 2533.
- ธีรยุทธ ยวงศรี. การแสดงพื้นบ้านภาคเหนือ. ใน ศิลปะ การละเล่นและการแสดงพื้นบ้านของไทย. หน้า 605. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัย-ธรรมธิราช, 2533.
- นคร พันธุ์รงค์. การสัมภาษณ์เรื่องวัฒนธรรมพื้นบ้าน. วารสารศรีนครินทร์วิโรฒพิเศษโลก. 4 (สิงหาคม-พฤศจิกายน 2521): 32-45.
- นฤทธิ ศรีวรรณ. บทบาทของวิทยาลัยครูในเขตภาคใต้ที่มีต่อการทำนุบำรุงวัฒนธรรมของชาติ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.
- นริรัตน์ วิจิตรแก้ว. อาจารย์ 2 ระดับ 5. สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2534.
- ผะอับ โปษะกฤษณะ, พ.ต.หญิง. วรรณกรรมประกอบการเล่นหนังใหญ่วัดขนอน จังหวัดราชบุรี. โครงการเผยแพร่เอกลักษณ์ไทยทางโทรทัศน์และวิทยุ สำนักนายกรัฐมนตรี กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2520.
- _____. วรรณกรรมประกอบการเล่นหนังตลกภาคกลาง. สำนักงานส่งเสริมเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ประกายพริก, 2533.
- ปฤศณา ภูวนันท์. ลักษณะหน้าที่การงานของอาจารย์ประจำวิทยาลัยมหิดล. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518.
- ประดิษฐ์ อินทนิล และคณะ. การศึกษารวบรวมการละเล่นพื้นบ้าน ดนตรี และพ็อนรำภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด. โครงการศูนย์ส่งเสริมวัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ วิทยาเขตบางแสน, 2523. (อัดสำเนา)
- เป็รื่อง เปลี๊ยนสายสิ๊บบ. ปัญหาในสังคมไทยกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม. วารสารการศึกษาแห่งชาติ 20 (สิงหาคม-กันยายน 2529): 54-60.
- ปราณี วงษ์เทศ. ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน : ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจและสังคม. วารสารธรรมศาสตร์ 13 (กันยายน 2527): 22-24.

- ปราณี วงษ์เทศ และคณะ. รายงานการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนากำลังบุคลากรทางวัฒนธรรม และผลการสำรวจศิลปหัตถกรรมและการแสดงพื้นบ้านในประเทศไทย.
กรุงเทพมหานคร: ภาควิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2524.
- ผดุง พรหมมูล และ ฉันทนา จรุงรัมย์. การอนุรักษ์และการส่งเสริมศิลปพื้นบ้าน :
เราจะไปทางไหนกัน. ใน ศิลปะพื้นบ้าน. หน้า 21. กรุงเทพมหานคร:
เอกสารโครงการภาควิชาศิลปศึกษา วิทยาลัยครูสวนดุสิต และวิทยาลัยครู
สวนสุนันทา, ม.ป.พ. (อัดสำเนา)
- พนอม แก้วกำเนิด. การอนุรักษ์วัฒนธรรมต้องมุ่งอนุรักษ์สาระแก่นสาร. ใน สุโลกใหม่ของ
วัฒนธรรมกับการพัฒนา. หน้า 35-42. กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด,
2530.
- พวงปราง เพ็ญศรี. การวิเคราะห์งานส่งเสริมการผลิตตำราในมหาวิทยาลัย.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518.
- ภิญโญ สาธร. หลักบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, 2516.
- ราชบัณฑิตสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิต พ.ศ. 2525. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
อักษรเจริญทัศน์, 2530.
- ลักขณา เลขาธิลา. บทบาทของวิทยาลัยครูในเขตภาคเหนือที่มีต่อการทำนุบำรุงวัฒนธรรมของชาติ.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.
- วันทนา ไชยกิจ. บทบาทของวิทยาลัยครูในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีต่อการทำนุบำรุง
วัฒนธรรมของชาติ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.
- วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. อุดมศึกษา. ภาควิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์-
มหาวิทยาลัย, 2530. (อัดสำเนา)
- วิจิตร ศรีสะอ้าน. หลักการอุดมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช, 2518.
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ. อนุรักษ์และพัฒนา: ความขัดแย้งทางวัฒนธรรม. ศิลปวัฒนธรรม 37
(มีนาคม 2534): 40-41.
- ศิริชัย พงษ์วิชัย. การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยคอมพิวเตอร์. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.

ศิลปศึกษา, กอง. การจัดการศึกษาศิลปวัฒนธรรมด้านนาฏศิลป์ ดนตรี และช่างศิลป์.

กรุงเทพมหานคร: งานแนะแนวการศึกษา และจัดหางาน ฝ่ายส่งเสริมศิลปศึกษา
กองศิลปศึกษา กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ, 2530. (อัดสำเนา)

____. แนะแนวการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: งานแนะแนวการศึกษา และจัดหางาน
ฝ่ายส่งเสริมศิลปศึกษา กองศิลปศึกษา กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ,
2534. (อัดสำเนา)

____. หลักสูตรนาฏศิลป์ขั้นต้น พุทธศักราช 2521. กรุงเทพมหานคร: เอกศิลป์ การพิมพ์,
2526.

____. หลักสูตรนาฏศิลป์ขั้นกลาง พุทธศักราช 2524. กรุงเทพมหานคร: เอกศิลป์การพิมพ์,
2526.

____. หลักสูตรนาฏศิลป์ขั้นสูง พุทธศักราช 2527. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว,
2526.

สถิติแห่งชาติ, สำนักงาน. แผนที่แสดงเขตอำเภอ ตำบล เทศบาล และข้อมูลพื้นฐานของจังหวัด.
กรุงเทพมหานคร: ห้องพิมพ์สำนักงานเลขาธิการกรม สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนัก-
นายกรัฐมนตรี, 2525.

สธน โรจนตระกูล. บทบาทของวิทยาลัยครูในเขตภาคกลางที่มีต่อการทำนุบำรุงวัฒนธรรมของชาติ.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.

สมบัติ แก้วสุจริต. ผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด. สัมภาษณ์, 28 ธันวาคม 2533.

สวัสดิ์ ปิยะกาญจน์. ผู้อำนวยการกองศิลปศึกษา กรมศิลปากร. สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน 2533.

สวัสดิ์ สุกนธ์. บทบาทและความรับผิดชอบของอาจารย์ในวิทยาลัยครูภาคใต้.

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522.

สามารถ จันทร์สุรย์. ภูมิปัญญาชาวบ้านคืออะไร อย่างไร. ใน วัฒนธรรมกับความเปลี่ยนแปลง.

หน้า 55-66. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด, 2533.

สิริชัยชาญ พักจำรูญ. ผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์กาฬสินธุ์. สัมภาษณ์, 26 ธันวาคม 2533.

สุกัญญา สุจนายา. เพลงปฏิพากย์ : บทเพลงแห่งปฏิภาณของชาวไทย. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2525.

สุโขทัย, วิทยาลัยนาฏศิลป์. แนะนำวิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัย. เอกสารประกอบการแนะแนว

วิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัย, 2530.

สุโขทัยธรรมมาราช, มหาวิทยาลัย. ศิลปะ การละเล่น และการแสดงพื้นบ้านของไทย.

นนทบุรี: สำนักพิมพ์สุโขทัยธรรมมาราช, 2533.

สุจริต บัวพิมพ์. การศึกษาวัฒนธรรมพื้นบ้านในสถาบันอุดมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

_____. "แนวคิดในการอนุรักษ์และเผยแพร่ศิลปะการละเล่นและการแสดงพื้นบ้านของไทย
ใน ศิลปะ การละเล่น และการแสดงพื้นบ้านของไทย. หน้า 802-830

นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาราช, 2533.

สุจิตต์ วงษ์เทศ. เรื่องราวทำเพลง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2532.

_____. จะทำอย่างไรกับปัญหาวัฒนธรรม. ศิลปวัฒนธรรม 2 (กันยายน 2524): 41-51.

สุนัตรา สุภาพ. สังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2531.

สุภาวงศ์ จันทวานิช. บทบาทของวัฒนธรรมพื้นบ้านในสังคมสมัยใหม่. วารสารธรรมศาสตร์ 13
(กันยายน 2527): 38-51.

สุมามาณีย์ เรืองเดช. เพลงพื้นบ้านจากนมทวน. พระนคร: เอกสารการนิเทศการศึกษา
ฉบับที่ 171 หน่วยศึกษานิเทศน์ กรมการฝึกหัดครู, 2518.

สุรพล วิรุฬห์รักษ์. การอนุรักษ์วัฒนธรรมการแสดงของไทยที่เห็นและเป็นอยู่. วารสาร
ศิลปกรรมศาสตร์ 8 (มิถุนายน 2533): 49-56.

_____. ลิเก. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ห้องภาพสุวรรณ, 2522.

_____. คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สัมภาษณ์, 19 ธันวาคม 2533.

เสรี หวังในธรรม. ผู้เชี่ยวชาญด้านสังคีตศิลป์ กองการสังคีต กรมศิลปากร. สัมภาษณ์,
2 ธันวาคม 2533.

อนุমানราชธน, พระยา. วัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คลังวิทยา,
2520.

อาคม สายาคม. คำบรรยายเรื่องนาฏศิลป์กับวัฒนธรรมของไทย. ใน รวมงานนิพนธ์ของ
นายอาคม สายาคม ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ กรมศิลปากร. หน้า 27. กรุงเทพมหานคร:
กรมศิลปากร, 2525.

อุดม หนูทอง. ดนตรีและการละเล่นพื้นบ้านภาคใต้. สงขลา: ภาควิชาการบริหารและภาษา
ตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตสงขลา, 2531.
(อ้อล้าเนา)

- เอกวิทย์ ณ ถลาง. ทรงวิทย์ ดลประสิทธิ์ สัมภาษณ์พิเศษ ดร.เอกวิทย์ ณ ถลาง อธิบดีกรมวิชาการ.
ศิลปวัฒนธรรม 2 (มีนาคม 2527): 57-62.
- เอนก นาวิกมูล. เพลงพื้นบ้านภาคกลาง. ใน ศิลปะ การละเล่นและการแสดงพื้นบ้านของไทย.
 หน้า 392. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุโขทัยธรรมรักษา, 2533.
- _____. หัวหน้าศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด สาขาสะพานผ่านฟ้า. สัมภาษณ์,
 11 ธันวาคม 2533.

ภาษาอังกฤษ

- David, K. Human Relation at Work. New York: McGraw-Hill Book Co.,
 1962.
- Dittmar, A.M. Traditional Yugoslav Dance in a Changing Society.
 Doctor's Thesis, Rutgers the State University of New Jersey,
 1984.
- Field Enterprises Education Corporation. Folk Dance. The World Book
 Encyclopedia 7 (1971): 180.
- Good, C.V. Dictionary of Education 2 (1964): 502.
- Grolier. Folk Dance. The Encyclopedia Americana 8 (1988): 468.
- Leach, M. Primitive Dance. The Rainbow Book of American Folk Tales
 and Legends. pp. 256. Clevelanland: World Publishing Co., 1958.
- Macdowell, K.R. Folk Art Study in Higher Education in North America.
 Doctor's Thesis, The University of Michigan, 1984.
- Martinez-Hunter, S. The Development of Dance in Mexico. Doctor's Thesis,
 Texas Woman's University, 1984.
- Secord, P.F., and Backman, C.W. Handbook of Social Psychology.
 Gardner Linder: Reading Addison Wesley, 1959.
- Strobel, K.B. The Traditional Dances of the Cumberland Plateau.
 Doctor's Thesis, Texas Woman's University, 1986.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร

(ตราครุฑ)

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ
เรื่อง ตั้งวิทยาลัยนาฏศิลป์ในส่วนภูมิภาค

.....

ด้วยกระทรวงศึกษาธิการพิจารณาเห็นสมควรที่จะขยายการศึกษา
ด้านศิลปวัฒนธรรมของชาติทางนาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ และคีตศิลป์ ให้แพร่หลายยิ่งขึ้น
ฉะนั้น อาศัยอำนาจตามความในข้อ 23 แห่งประกาศคณะปฏิวัติ
ฉบับที่ 216 ลงวันที่ 29 กันยายน 2515 จึงให้จัดตั้งวิทยาลัยนาฏศิลป์ในส่วนภูมิภาคขึ้น
ดังนี้

1. วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด
2. วิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัย

โดยให้สังกัดกองศิลปศึกษา กรมศิลปากร และ ให้เปิดสอนถึงชั้น
ประโยคประกาศนียบัตรนาฏศิลป์ชั้นสูง

ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคม 2522

ประกาศ ณ วันที่ 31 มกราคม 2522

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

(กองศิลปศึกษา : 2522)

(ตราครุฑ)

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ
เรื่อง การจัดตั้งตั้งวิทยาลัยนาฏศิลปสุพรรณบุรี

.....

เนื่องจากกระทรวงศึกษาธิการโดยกรมศิลปากร พิจารณาเห็นสมควรที่จะขยายการศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรมของชาติทางนาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ และคีตศิลป์ ให้แพร่หลายยิ่งขึ้น

อาศัยอำนาจตามความในข้อ 23 แห่งประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 216 ลงวันที่ 29 กันยายน 2515 กระทรวงศึกษาธิการ จึงให้จัดตั้งสถานศึกษาขึ้นเรียกว่า "วิทยาลัยนาฏศิลปสุพรรณบุรี" ตั้งอยู่ตำบลสนามไชย อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี สังกัดกองศิลปศึกษา กรมศิลปากร มีหน้าที่ให้การศึกษาวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรมของชาติทางนาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ และคีตศิลป์ **ในระดับประกาศนียบัตรขึ้นต้นถึงขั้นสูง** การอนุรักษ์ เผยแพร่ ส่งเสริม วิจัย และให้บริการทางวิชาการดังกล่าวแก่สังคมทั้งในและนอกระบบ

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ.2534

(นายสมชัย วุฒิปรีชา)

รัฐมนตรีช่วยว่าการ ปฏิบัติราชการแทน

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

(กองศิลปศึกษา : 2534)

ตารางแสดงรายละเอียดงบประมาณของหน่วยงานและสถานศึกษา

สังกัดกรมศิลปากร ประจำปีงบประมาณ 2534

ลำดับ	หน่วยงาน/สถานศึกษา	หมวดเงินเดือน /ค่าจ้างประจำ	หมวดค่าจ้าง ชั่วคราว	หมวดค่าตอบแทน ใช้สอย วัสดุ	หมวดค่า สาธารณูปโภค	หมวดค่าครุภัณฑ์ ที่ดิน สิ่งก่อสร้าง	หมวดรายจ่ายอื่น	รวม
1	กองศิลปศึกษาและ วนศ.กรุงเทพ	22,695,000	143,400	1,319,000	574,900	1,086,900	400,000	26,219,200
2	วิทยาลัยช่างศิลป์	9,277,900	69,600	1,258,400	545,000	4,125,000	100,000	15,375,500
3	วนศ. เชียงใหม่	8,333,100	214,200	387,300	354,000	4,329,000	-	13,647,600
4	วนศ.นครศรีธรรมราช	4,359,300	148,800	348,700	136,500	817,200	-	5,810,700
5	วนศ.อ่างทอง	4,359,300	148,800	338,800	128,500	1,094,000	-	6,374,600
6	วนศ.ร้อยเอ็ด	4,664,500	154,800	301,900	133,500	643,700	-	5,003,700
7	วนศ.สุโขทัย	3,550,000	148,800	307,800	133,500	1,165,300	-	5,305,400
8	วนศ.กาฬสินธุ์	3,491,600	178,200	332,100	133,500	1,223,000	-	5,358,400
9	วนศ.ลพบุรี	3,055,900	144,000	328,800	128,500	973,000	-	4,630,200
10	วนศ.จันทบุรี	2,738,000	144,000	322,600	128,500	848,200	-	4,181,300
11	วนศ.พัทลุง	2,642,700	144,000	294,100	133,500	1,710,900	-	4,925,200
12	ศูนย์ฝึกอบรมช่างสิบหมู่	1,138,800	-	1,314,800	200,000	18,992,400	-	21,646,000
	รวม	69,716,400	1,638,000	6,854,300	2,759,900	51,708,600	500,000	133,177,800

ภาคผนวก ๗

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ที่ ทม ๑3๑9/16365

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพฯ 1033๑

18 ธันวาคม 2533

เรื่อง ขอความร่วมมือในการวิจัย
เรียน

เนื่องด้วย นายสมภพ เพ็ญจันทร์ นิสิตชั้นปริญญาโท บัณฑิตวิทยาลัย ภาควิชาอุดมศึกษา กำลัง
ดำเนินการวิจัยเพื่อเสนอเป็นวิทยานิพนธ์ เรื่อง "บทบาทในการอนุรักษ์และพัฒนาอนุสาวรีย์พื้นบ้าน
ของอาจารย์ภาควิชาอนุศิลปวิทยาบัณฑิตวิทยาลัย" โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธีรรัตน์
บุญชู เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ นิสิตจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
โดยการขอเรียนสัมภาษณ์ท่าน

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตได้เข้าพบ
และเรียนสัมภาษณ์ท่านดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร. ถาวร วัชรากัย)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ที่ ทม ๑3๑9/16366

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพฯ 1๐33๐

18 ธันวาคม 2533

เรื่อง ขอความร่วมมือในการวิจัย

เรียน อธิบดีกรมศิลปากร

- สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. แบบสอบถาม
2. รายชื่อวิทยาลัย

เนื่องด้วย นายสมภพ เพ็ญจันทร์ นิสิตชั้นปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาอุดมศึกษา กำลังดำเนินการวิจัยเพื่อเสนอเป็นวิทยานิพนธ์ เรื่อง "บทบาทในการอนุรักษ์และพัฒนาอนุสาวรีย์บ้านของอาจารย์ภาควิชาอนุสาวรีย์วิทยาลัยนาฏศิลป์" โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธิดารัตน์ บุญนุช เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ นิสิตจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยการแจกแบบสอบถามแก่อาจารย์ภาควิชาอนุสาวรีย์ของวิทยาลัยนาฏศิลป์ ในสังกัดของกรมศิลปากร

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ นายสมภพ เพ็ญจันทร์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทางวิชาการ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร. ถาวร วัชรากัย)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

แผนกมาตรฐานการศึกษา

โทร. 215๑871-3 ต่อ 353๐

ภาควิชาอุดมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 10330

5 กุมภาพันธ์ 2534

เรื่อง ขอความร่วมมือตอบแบบสอบถาม

เรียน อาจารย์ที่เคารพทุกท่าน

ด้วยกระผม นายสมภพ เพ็ญจันทร์ อาจารย์ 1 ระดับ 4 ภาควิชานาฏศิลป์ วิทยาลัย
นาฏศิลป์สุโขทัย ปัจจุบันกำลังศึกษาต่อระดับปริญญาโท ณ ภาควิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และกำลังดำเนินการวิจัย เรื่อง "บทบาทในการอนุรักษ์และพัฒนา
นาฏศิลป์พื้นบ้านของอาจารย์ภาควิชานาฏศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลป์" เพื่อเป็นวิทยานิพนธ์ เสนอต่อ
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในการนี้ กระผมใคร่ขอความร่วมมือจากอาจารย์ได้กรุณากรอกแบบสอบถามที่แนบมา
ข้อมูลที่ได้กระผมขอรับรองว่าจะนำไปใช้วิเคราะห์และนำเสนอในเชิงวิชาการเท่านั้น โดยไม่
กระทบกระเทือนต่อบุคคลใด ๆ

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความร่วมมือในการวิจัยครั้งนี้ กระผมขอกราบขอบพระคุณ
อาจารย์ทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายสมภพ เพ็ญจันทร์)

แบบสอบถาม

บทบาทในการอนุรักษ์และพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้าน ของอาจารย์ภาควิชานาฏศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลป์

คำชี้แจง

แบบสอบถาม "บทบาทในการอนุรักษ์และพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้านของอาจารย์
ภาควิชานาฏศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลป์" ฉบับนี้ มี 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไป

ตอนที่ 2 บทบาทในการอนุรักษ์และพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้านของอาจารย์ ภาควิชา
นาฏศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลป์

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

คำจำกัดความที่ใช้ในแบบสอบถาม

1. "อนุรักษ์" หมายถึง การสืบทอดโดยการรักษา ส่งเสริม เผยแพร่ นาฏศิลป์
พื้นบ้าน ทั้งแบบดั้งเดิม และแบบปรับปรุง เพื่อให้นาฏศิลป์พื้นบ้านดำรงอยู่ได้สืบไป

2. "พัฒนา" หมายถึง การปรับปรุงรูปแบบดั้งเดิมของนาฏศิลป์พื้นบ้านให้เหมาะสม
กับหลักวิชาการทางด้านนาฏศิลป์

3. "นาฏศิลป์พื้นบ้าน" หมายถึง การละเล่น การแสดง เพลง ละคร ระบำ ฟ้อน
ที่เป็นของชาวบ้าน เล่นโดยชาวบ้านในท้องถิ่นต่าง ๆ ทั้งแบบดั้งเดิมและแบบปรับปรุง นาฏศิลป์
พื้นบ้านไม่ใช่นาฏศิลป์ที่ยึดถือเป็นแบบฉบับมาตรฐาน ในที่นี้แบ่งนาฏศิลป์พื้นบ้านเป็น 3 ประเภท
คือ

1. ประเภทระบำรำฟ้อน การต่อสู้และพิธีกรรมพื้นบ้าน เช่น รำโทนหรือรำวง รำแม่ศรี ฟ้อนเล็บ ฟ้อนเทียน ฟ้อนดาบ กลองสะบัดไชย มวยโบราณ ฟ้อนแมงต๊อบเต่า รำตังหวาย ร่องเงิ้ง ซึมเปง ลีละ เป็นต้น
2. ประเภทเล่นเป็นเรื่องหรือละครพื้นบ้าน เช่น ลิเก ละครชาตรี หนังใหญ่ หนังตลุง หนังสด ละครขอ หมอลำ หนังประโมทัย โนรา เป็นต้น
3. ประเภทเพลงพื้นบ้าน เช่น ลำตัด เพลงฉ่อย เพลงอีแซว เพลงบอก เพลงนา จ้อย คำว เจรียง เพลงโคราช เป็นต้น
4. "นาฏศิลป์พื้นบ้านดั้งเดิม" หมายถึง การละเล่น การแสดง เพลง ละคร ระบำ รำ ฟ้อน ที่ยังคงเล่นโดยชาวบ้าน ร้องโดยชาวบ้าน และยังรักษาเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นไว้ โดยไม่ได้รับการจัดรูปแบบ จัดระเบียบใหม่ตามวิชาการทางด้านนาฏศิลป์
5. "นาฏศิลป์พื้นบ้านปรับปรุง" หมายถึง การละเล่น การแสดง เพลง ละคร ระบำ รำ ฟ้อน วิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร วิทยาลัยครู หรือสถาบันทางการศึกษาต่าง ๆ ได้ปรับปรุงพัฒนาขึ้นจากของเดิม โดยหลักวิชาการทางด้านนาฏศิลป์ เพื่อนำเสนอบนเวที และมีจุดประสงค์เพื่อความบันเทิงเป็นสำคัญ

ตอนที่ 1

สถานภาพทั่วไป

คำชี้แจง โปรดเติมคำลงในช่องว่าง และทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความ
ที่ท่านเห็นว่าถูกต้องตรงกับความเป็นจริงของท่าน

1. วิทยาลัยนาฏศิลป์.....

2. เพศ

(1) ชาย

(2) หญิง

3. อายุ

(1) ต่ำกว่า 30 ปี

(2) 30-40 ปี

(3) มากกว่า 40 ปี

4. ภูมิลำเนาเดิม

(1) กรุงเทพมหานคร

(2) ภาคกลาง

(3) ภาคเหนือ

(4) ภาคตะวันออก

(5) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

(6) ภาคใต้

5. วุฒิกการศึกษาสูงสุด

- (1) ระดับต่ำกว่าปริญญาตรี
- (2) ระดับปริญญาตรี
- (3) ระดับปริญญาโท

6. อัตราเงินเดือนที่ได้รับ

- (1) ต่ำกว่า 4,020 บาท
- (2) 4,025 - 5,020 บาท
- (3) 5,025 - 6,230 บาท
- (4) มากกว่า 6,230 บาท

ตอนที่ 2

บทบาทในการอนุรักษ์และพัฒนางานศิลปะพื้นบ้าน

คำชี้แจง โปรดกาเครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความที่ถูกต้องตรงกับความเป็นจริงของท่าน และเติมคำลงในช่องว่างตามที่ท่านต้องการ

ก. บทบาทในการอนุรักษ์งานศิลปะพื้นบ้าน

1. ท่านเคยเดินทางไปเก็บข้อมูลภาคสนามเรื่องงานศิลปะพื้นบ้านจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิคือจากชาวบ้านโดยตรงหรือไม่?

☐ 1. เคย	☐ 2. ไม่เคย
(ทุกข้อตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	
1.1 เรื่องหรือเนื้อหาที่ศึกษาค้นคว้าเก็บข้อมูล	2.1 สาเหตุที่ท่านไม่เคยเดินทางออกไปเก็บข้อมูล เพราะ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
☐ (1) ประเภทระบำรำฟ้อน การต่อสู้	☐ (1) ขาดงบประมาณ เพราะ.....
☐ (2) ประเภทเล่นเป็นเรื่อง	☐ (2) ขาดผู้ร่วมงาน เพราะ.....
☐ (3) ประเภทเพลงพื้นบ้าน	.....
1.2 วิธีการที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	.....
☐ (1) ต่อทำรำเพลงร้องไว้	☐ (3) ขาดอุปกรณ์ที่จำเป็น
☐ (2) จดบันทึก	ต้องใช้ เพราะ.....
☐ (3) ถ่ายภาพ	.....
☐ (4) บันทึกเสียง	.....

1. เคย	2. ไม่เคย
☐ (5) บันทึกวิดีโอ	☐ (4) สาเหตุจากผู้บริหาร
☐ (6) ถ่ายสไลด์	คือ .....
	.....
1.3 แรงจูงใจที่ทำการค้นคว้าเก็บ	☐ (5) ไม่มีเวลาออกเก็บ
ข้อมูล	ข้อมูลเพราะ.....
☐ (1) ไว้ใช้สอน	.....
☐ (2) นำมาปรับปรุงเป็น การแสดง	.....
☐ (3) นำมาเขียนบทความ ตำรา	.....
☐ (4) เป็นข้อมูลการวิจัย	ภาษาพูด เพราะ.....
☐ (5) เก็บไว้เขียนผลงาน วิชาการ	.....
☐ (6) อื่น ๆ โปรดระบุ...	☐ (6) ไม่ชำนาญท้องถิ่นและ
	.....
	(โปรดระบุ).....
	.....
1.4 ปัญหาที่พบในการเดินทางไปเก็บ	.....
ข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ	.....
☐ (1) ขาดงบประมาณ	เพราะ.....
☐ (2) มีเวลาน้อยเพราะ..	.....
☐ (3) ขาดผู้ร่วมงาน	เพราะ.....
☐ (4) ขาดอุปกรณ์จำเป็น	เพราะ.....
	.....

1. เคย	2. ไม่เคย
☐ (5) ปัญหาจากผู้บริหาร เพราะ.....	
☐ (6) ปัญหาอื่น ๆ (โปรดระบุ).....	
☐ (7) ไม่มีปัญหา	

2. ท่านเคยศึกษาค้นคว้านาฏศิลป์พื้นบ้านจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ที่ไม่ใช่จากชาวบ้าน โดยตรง เช่น จากครู จากผู้เชี่ยวชาญพื้นบ้าน จากหนังสือ วิทยุ วีดีโอ หรือไม?

☐ 1. เคย	☐ 2. ไม่เคย
(ทุกข้อตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	2.1 สาเหตุที่ไม่เคยศึกษาค้นคว้า
1.1 แหล่งที่ท่านศึกษาค้นคว้า	เพราะว่า (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
☐ (1) จากครู ผู้เชี่ยวชาญพื้นบ้าน	☐ (1) ไม่มีเวลา เพราะ.....
☐ (2) จากหนังสือ เอกสาร บทความต่าง ๆ	☐ (2) ไม่มีผู้เชี่ยวชาญพื้นบ้าน
☐ (3) จากเทป วิทยุ โทรทัศน์ วิทยุ	ให้สอบถาม.....
☐ (4) จากการร่วมฟังการบรรยาย อภิปราย ชมการบรรเลง การแสดง	☐ (3) ไม่มีแหล่งให้ค้นคว้า เช่น หนังสือ ตำรา เทป วิทยุ ฯลฯ เพราะ.....
1.2 เรื่องหรือเนื้อหาที่ศึกษาค้นคว้า	.....
☐ (1) ประเภทระบำรำฟ้อน การต่อสู้	☐ (4) ไม่ชอบค้นคว้า เรื่องนาฏศิลป์พื้นบ้าน เพราะ.....
☐ (2) ประเภทเล่นเป็น เรื่อง	.....
☐ (3) ประเภทเพลงพื้นบ้าน	☐ (5) สาเหตุอื่น ๆ (โปรดระบุ).....

1. เคย	2. ไม่เคย
<p>1.3 วิธีการที่ใช้เก็บข้อมูล</p> <p>☐ (1) ต่อกำร่าเพลงร้องไว้</p> <p>☐ (2) จดบันทึก</p> <p>☐ (3) ถ่ายภาพ</p> <p>☐ (4) ถ่ายสไลด์</p> <p>☐ (5) บันทึกเทป</p> <p>☐ (6) บันทึกวิดีโอ</p>	
<p>1.4 แรงจูงใจที่ทำการค้นคว้าเรื่อง นาฏศิลป์พื้นบ้าน</p> <p>☐ (1) ไว้ใช้สอน</p> <p>☐ (2) นำมาปรับปรุงเป็น การแสดง</p> <p>☐ (3) นำมาเขียนบทความ ตำรา</p> <p>☐ (4) เป็นข้อมูลเพื่อใช้ใน การวิจัย</p> <p>☐ (5) เก็บไว้เขียนผลงาน วิชาการ</p> <p>☐ (6) อื่น ๆ (โปรดระบุ)</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	

1. เคย	2. ไม่เคย
1.5 ปัญหาที่พบในการศึกษาค้นคว้า	
จากแหล่งทุติยภูมิ	
☐ (1) ผู้เชี่ยวชาญในบ้าน มีน้อย	
☐ (2) ตำรา เอกสารด้านนี้ มีน้อย	
☐ (3) หาเทพ วิดีโอ รายการทางโทรทัศน์ ฟังและดูเพื่อศึกษา ยาก	
☐ (4) การอภิปราย บรรยาย การแสดงด้าน นาฏศิลป์พื้นบ้านมีน้อย	
☐ (5) ขาดงบประมาณซื้อ เอกสาร ตำรา สื่อ ต่าง ๆ ไว้ใช้ศึกษา ค้นคว้า	
☐ (6) ไม่มีเวลาหรือมีเวลา ศึกษาค้นคว้าน้อย	
☐ (7) อื่น ๆ (โปรดระบุ)	
☐ (8) ไม่มีปัญหา	

3. ท่านเคยทำงานวิจัยเรื่องนาฏศิลป์พื้นบ้านหรือไม่?

☐ 1. เคย	☐ 2. ไม่เคย
(ทุกข้อตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	
1.1 งานวิจัยที่ท่านเคยทำ (ชื่อหัวข้อ ปีที่ทำการวิจัย) ชื่อหัวข้อ..... ปีที่วิจัย..... ชื่อหัวข้อ..... ปีที่วิจัย.....	2.1 สาเหตุที่ท่านไม่เคยทำงานวิจัยเพราะ ☐ (1) ไม่มีความรู้เรื่องการวิจัย เพราะ..... ☐ (2) ไม่มีเวลาทำการวิจัย เพราะ..... ☐ (3) ไม่มีความชำนาญเรื่อง นาฏศิลป์พื้นบ้าน เพราะ.....
1.2 ปัญหาที่ท่านพบในการทำงานวิจัย ☐ (1) ปัญหาเรื่องประมาณ คือ..... ☐ (2) ปัญหาบุคลากร คือ ..... ☐ (3) ปัญหาเรื่องอุปกรณ์คือ ..... ☐ (4) ปัญหาเรื่องการดำเนินการคือ..... ☐ (5) ปัญหาเรื่องเวลา คือ ..... ☐ (6) ปัญหาอื่นๆ (โปรดระบุ) ..... ☐ (7) ไม่มีปัญหา	☐ (4) ขาดแหล่งค้นคว้าวิจัย เพราะ..... ☐ (5) ขาดงบประมาณทำการ วิจัยเพราะ..... ☐ (6) ไม่มีความชำนาญใน ท้องถิ่นเพราะ..... ☐ (7) ไม่ได้รับการสนับสนุน จากผู้บังคับบัญชาเพราะ..... ☐ (8) อื่นๆ (โปรดระบุ) .....

4. ท่านเคยสอนหรือถ่ายทอดความรู้ด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านแก่นักศึกษาหรือคนอื่น ๆ หรือไม่
จะสอนในช่วงโมงเรียน สอนเพื่อนำไปใช้แสดง หรือสอนเพื่อนำไปสอนต่อไป หรือไม่?

☐ 1. เคย	☐ 2. ไม่เคย
(ทุกข้อตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	
1.1 บุคคลที่ท่านสอนมีกลุ่มใดบ้าง ☐ (1) นักเรียนนักศึกษาของ วิทยาลัย ☐ (2) นักเรียนนักศึกษา สถาบันอื่น ๆ ☐ (3) เยาวชนผู้สนใจ ☐ (4) ครู อาจารย์ ที่มา ศึกษาอบรม	2.1 สาเหตุที่ท่านไม่ได้สอนนาฏศิลป์ พื้นบ้าน เพราะ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) ☐ (1) สาเหตุจากตัวท่านเอง คือ..... ..... ☐ (2) สาเหตุจากผู้บริหาร คือ..... .....
1.2 เนื้อหาหรือเรื่องที่สอนคือประเภท ใดบ้าง ☐ (1) ประเภทระบำรำฟ้อน การต่อสู้ ☐ (2) ประเภทเล่นเป็นเรื่อง ☐ (3) ประเภทเพลงพื้นบ้าน (โปรดระบู่)	☐ (3) สาเหตุจากการ บริหารการเรียนการสอนในวิทยาลัย คือ..... ..... ☐ (4) สาเหตุอื่น ๆ (โปรดระบู่)..... ....

1. เคย	2. ไม่เคย
<p>1.3 ลักษณะการสอนของท่าน (เฉพาะในวิทยาลัย)</p> <p>☐ (1) สอนคนเดียว</p> <p>☐ (2) สอนร่วมกับอาจารย์ ท่านอื่น ๆ</p> <p>☐ (3) สอนร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ ที่บ้าน</p>	
<p>1.4 นาฏศิลป์ที่บ้านที่นำมาสอนเป็น แบบใด</p> <p>☐ (1) นาฏศิลป์ที่บ้านดั้งเดิม</p> <p>☐ (2) นาฏศิลป์ที่บ้าน ปรับปรุงแล้ว</p>	
<p>1.5 ปัญหาที่ท่านพบในการสอน</p> <p>☐ (1) ตัวผู้สอนเอง ปัญหา คือ..... .....</p> <p>☐ (2) ตัวผู้เรียนหรือผู้เข้า อบรม ปัญหา คือ ....</p> <p>☐ (3) ผู้บริหาร ปัญหา คือ ....</p>	

1. เคย	2. ไม่เคย
☐ (4) งบประมาณ ปัญหา คือ	
☐ (5) อุปกรณ์ ปัญหา คือ	
☐ (6) การดำเนินการ ปัญหา คือ.....	
☐ (7) ปัญหาอื่น ๆ (โปรดระบุ).....	
☐ (8) ไม่มีปัญหา	

5. ท่านเคยเผยแพร่ภาพศิลปะในบ้านโดยการจัดการแสดงต่อประชาชนหรือไม่?

☐ 1. เคย	☐ 2. ไม่เคย
(ทุกข้อตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	
1.1 บทบาทในการจัดการแสดงของท่าน คือ ☐ (1) เป็นผู้แสดง ☐ (2) เป็นผู้ควบคุม ฝึกซ้อมการแสดง ☐ (3) เป็นผู้อำนวยการแสดง	2.1 สาเหตุที่ท่านไม่เคยมีส่วนร่วมในการจัดการแสดงภาพศิลปะในบ้านเลย เพราะ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) ☐ (1) สาเหตุจากตัวท่านเอง คือ..... ..... ☐ (2) สาเหตุจากผู้บริหาร คือ..... .....
1.2 ประเภทภาพศิลปะในบ้านที่แสดงเผยแพร่ ☐ (1) ประเภทระบายสี ☐ (2) ประเภทเล่นเป็นเรื่อง ☐ (3) ประเภทเพลงพื้นบ้าน	☐ (3) สาเหตุด้านการบริหารการแสดง คือ..... ..... ☐ (4) สาเหตุอื่น ๆ คือ..... .....
1.3 ภาพศิลปะในบ้านที่นำออกแสดงเป็นแบบใด ☐ (1) แบบชาวบ้านดั้งเดิมจริง ๆ ☐ (2) แบบที่วิทยาลัยปรับปรุงขึ้น	

1. เคย	2. ไม่เคย
<p>1.4 จำนวนครั้งที่แสดงเผยแพร่ นาฏศิลป์พื้นบ้านและท่านมีส่วนร่วม</p> <p>☐ (1) ประมาณ 1-3 ครั้ง/ เดือน</p> <p>☐ (2) ประมาณ 4-6 ครั้ง/ เดือน</p> <p>☐ (3) ประมาณ 7 ครั้ง/ เดือนขึ้นไป</p>	
<p>1.5 ปัญหาที่ท่านพบในการจัดแสดง นาฏศิลป์พื้นบ้านเพื่อเผยแพร่</p> <p>☐ (1) ปัญหาจากตัวผู้แสดง คือ..... .....</p> <p>☐ (2) ปัญหาจากผู้ควบคุม การแสดง คือ..... .....</p> <p>☐ (3) ปัญหาจากผู้บริหาร คือ..... .....</p> <p>☐ (4) ปัญหาของตัวเอง คือ..... .....</p> <p>☐ (5) ปัญหางบประมาณ คือ ....</p>	

1. เคย	2. ไม่เคย
☐ (6) ปัญหาอุปกรณ์การแสดง คือ.....	
☐ (7) ปัญหาการดำเนินการ คือ.....	
☐ (8) ปัญหาอื่น ๆ (โปรด ระบุ).....	
☐ (9) ไม่มีปัญหา	

6. ท่านเคยเผยแพร่งานศิลปะที่บ้านโดยการเขียนหนังสือ ตำรา บทความ หรือผลิตภัณฑ์อื่น ๆ เช่น เทปบันทึกเสียง วีดีโอ ฯลฯ หรือไม่?

☐ 1. เคย	☐ 2. ไม่เคย
(ทุกข้อตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	
1.1 งานเขียนหรือสื่อที่ท่านเผยแพร่ (ชื่อเรื่อง, ปีที่เผยแพร่)	2.1 สาเหตุที่ท่านไม่เคยเผยแพร่ งานศิลปะที่บ้านด้วยการเขียนหรือ ผลิตภัณฑ์อื่น ๆ เพราะ
☐ (1) <u>หนังสือหรือตำรา</u>	(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) ☐ (1) ไม่ชอบงานเขียน หนังสือ เพราะ.....
☐ (2) <u>บทความ</u>	☐ (2) ไม่มีความรู้เรื่อง งานศิลปะที่บ้าน
☐ (3) <u>เทปบันทึกเสียง</u>	☐ (3) เกรงว่าเขียนแล้ว ไม่ได้รับการยอมรับจากคนอื่น ๆ
☐ (4) <u>วีดีโอ</u>	☐ (4) ยังมีความรู้ยังไม่ เพียงพอที่จะเขียน
	☐ (5) ไม่มีเวลาเขียน เพราะ.....
	☐ (6) ขาดข้อมูลที่จะนำมา เขียน
	☐ (7) ขาดงบประมาณที่จะ พิมพ์งานเขียนหรือผลิตภัณฑ์อื่น ๆ
	☐ (8) ขาดอุปกรณ์ผลิตสื่อ เช่น เทป วีดีโอ

1. เคย	2. ไม่เคย
<p>1.2 ปัญหาที่พบในการเผยแพร่แนวคิด ฟ้าบ้านด้วยการเขียนหรือด้วยสื่อ อื่น ๆ</p> <p>☐ (1) ปัญหาด้านงบประมาณ คือ.....</p> <p>☐ (2) ปัญหาด้านบุคลากร คือ.....</p> <p>☐ (3) ปัญหาด้านวัสดุอุปกรณ์ คือ.....</p> <p>☐ (4) ปัญหาด้านการจัดการ และการบริหาร คือ.....</p> <p>☐ (5) ปัญหาอื่น ๆ คือ.....</p> <p>☐ (6) ไม่มีปัญหา</p>	<p>☐ (9) มีปัญหาด้านการ บริหารงานภายใน</p> <p>☐ (10) สาเหตุอื่น ๆ (โปรดระบุ).....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

7. ท่านเคยเผยแพร่งานศิลปะที่บ้านด้วยการจัดนิทรรศการ การอภิปราย การสัมมนา การสาธิต การเสนอผลงาน ฯลฯ เพื่อบริการทาง วิชาการแก่ชุมชนหรือไม่?

☐ 1. เคย	☐ 2. ไม่เคย
(ทุกข้อตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	
1.1 กิจกรรมวิชาการที่จัด	- สาเหตุที่ท่านไม่เคยมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทางวิชาการเพื่อบริการ
☐ (1) นิทรรศการ จัดมาแล้ว	แก่ชุมชน คือ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
ประมาณ.....ครั้ง คือ	☐ (1) ท่านไม่มีความรู้เรื่อง
- เรื่อง.....	นานุกศิลป์ที่บ้าน
.....	☐ (2) มีความรู้ แต่ไม่ได้รับ
- เรื่อง.....	มอบหมายจากผู้บังคับบัญชา
.....	☐ (3) ท่านไม่มีความสนใจ
- เรื่อง.....	เรื่องนานุกศิลป์ที่บ้าน
.....	☐ (4) ท่านไม่มีเวลา เพราะ
☐ (2) สัมมนา/เสนอผลงาน	.....
ประมาณ.....ครั้ง คือ	☐ (5) วิทยาลัยมีกิจกรรม
- เรื่อง.....	ประเภทนี้้น้อยมาก ทำให้ท่านไม่มีโอกาส
.....	☐ (6) สาเหตุอื่น ๆ
- เรื่อง.....	(โปรดระบุ).....
.....	.....
- เรื่อง.....	.....
.....	.....

1. เคย	2. ไม่เคย
<p>☐ (3) การอภิปราย จัดประมาณ.....ครั้ง คือ</p> <p>- เรื่อง.....</p> <p>.....</p> <p>- เรื่อง.....</p> <p>.....</p> <p>- เรื่อง.....</p> <p>.....</p>	
<p>☐ (4) การบรรยาย สำนิต เรื่องนาฏศิลป์พื้นบ้าน จำนวนประมาณ .....ครั้ง คือ</p> <p>- เรื่อง.....</p> <p>.....</p> <p>- เรื่อง.....</p> <p>.....</p> <p>- เรื่อง.....</p> <p>.....</p>	
<p>1.2 ปัญหาการจัดบริการทางวิชาการ แก่ชุมชนเพื่อเผยแพร่ นาฏศิลป์ พื้นบ้านที่ท่านพบ คือ</p> <p>☐ (1) ปัญหาด้านบุคลากร คือ.....</p> <p>☐ (2) ปัญหาด้านงบประมาณ คือ.....</p>	

1. เคย	2. ไม่เคย
☐ (3) ปัญหาด้านวัสดุอุปกรณ์ คือ.....	
☐ (4) ปัญหาด้านการจัดการ หรือการบริหาร คือ	
☐ (5) ปัญหาอื่น ๆ คือ	
☐ (6) ไม่มีปัญหา	

๗. บทบาทในการพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้าน

ท่านเคยพัฒนา ปรับปรุง นาฏศิลป์พื้นบ้านหรือการละเล่นดั้งเดิมของชาวบ้าน
ขึ้นเป็นการแสดงบนเวทีโดยใช้หลักวิชาด้านนาฏศิลป์หรือไม่?

☐ 1. เคย	☐ 2. ไม่เคย
(ทุกข้อตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	- สาเหตุที่ท่านไม่เคยปรับปรุงพัฒนา
1.1 นาฏศิลป์พื้นบ้านที่ท่านปรับปรุงจาก ของเดิม (ไม่นับรวมนาฏศิลป์ พื้นบ้านที่คิดขึ้นใหม่ทั้งหมด) มีอะไรบ้าง?	นาฏศิลป์พื้นบ้าน เพราะ (ตอบได้ มากกว่า 1 ข้อ)
☐ (1) ประเภทระบำรำฟ้อน การต่อสู้หรือพิธีกรรม คือ.....	☐ (1) ไม่เห็นด้วยกับการ ปรับปรุงนาฏศิลป์พื้นบ้าน เพราะ.....
☐ (2) ประเภทเล่นเป็นเรื่อง คือ.....	☐ (2) ไม่มีโอกาส เพราะ .....
☐ (3) ประเภทเพลงพื้นบ้าน คือ.....	☐ (3) ไม่มีเวลาเพราะ .....
1.2 สิ่งที่ท่านพัฒนาขึ้นคือข้อใดบ้าง ☐ (1) การจัดรูปแบบแถว ☐ (2) เครื่องแต่งกาย ☐ (3) วิธีเล่นวิธีแสดง ☐ (4) เวลาในการแสดง	☐ (4) ไม่มีความรู้เรื่อง นาฏศิลป์พื้นบ้าน เพราะ..... ☐ (5) สาเหตุอื่น ๆ คือ .....

1. เคย	2. ไม่เคย
☐ (5) เนื้อร้อง ☐ (6) อื่นๆ (โปรดระบุ)	
<p>1.3 จุดมุ่งหมายในการพัฒนานาฏศิลป์ พื้นบ้าน</p> ☐ (1) เพื่อแสดงเอกลักษณ์ ของท้องถิ่น ☐ (2) เป็นผลงานทาง วิชาการ ☐ (3) เพื่ออนุรักษ์นาฏศิลป์ พื้นบ้านไว้ ☐ (4) ต้องการเสนอสิ่ง ใหม่ๆ ในแง่ศิลปะ ☐ (5) อื่นๆ (โปรดระบุ)	
<p>1.4 ปัญหาในการพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้าน</p> ☐ (1) ปัญหาจากตัวเองคือ ..... ☐ (2) ปัญหาจากผู้บริหารคือ ..... ☐ (3) ปัญหาเรื่องเวลาคือ ..... ☐ (4) ปัญหางบประมาณคือ ..... ☐ (5) ปัญหาอื่นๆ.....	

ตอนที่ 3

ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

คำชี้แจง ขอต้อนรับไปโปรดเสนอแนะแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้านตามความคิดเห็นของท่าน

1. แนวทางในการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้าน

1.1 แนวทางในการศึกษาค้นคว้า วิจัย ด้านนาฏศิลป์พื้นบ้าน.....

.....
.....
.....

1.2 แนวทางในการสอนหรือถ่ายทอดนาฏศิลป์พื้นบ้าน.....

.....
.....
.....

1.3 แนวทางในการเผยแพร่ นาฏศิลป์พื้นบ้าน.....

.....
.....
.....

2. แนวทางในการพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้าน

.....
.....
.....
.....
.....

แบบบันทึกการสัมภาษณ์ : สำหรับอาจารย์ที่เก็บข้อมูลนาฏศิลป์พื้นบ้าน จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ

ชื่อ.....วิทยาลัยนาฏศิลป์ .....

ชื่อนาฏศิลป์พื้นบ้าน	วิทยากร/แหล่งข้อมูล	วิธีการที่ใช้เก็บข้อมูล	แรงจูงใจที่เก็บข้อมูล	งบประมาณ	ปัญหาที่พบ

แบบบันทึกการสัมภาษณ์ : สำหรับอาจารย์ที่พัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้าน

ชื่อ.....วิทยาลัยนาฏศิลป์.....

ชื่อนาฏศิลป์พื้นบ้าน	วิทยากร/แหล่งข้อมูล	สิ่งที่พัฒนาขึ้นใหม่	แรงจูงใจที่พัฒนา	ปัญหาที่พบ

ภาคผนวก ค

รายละเอียดการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญศิลปวัฒนธรรม

รายละเอียดการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์พื้นบ้าน

แนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

1. ความสำคัญของการอนุรักษ์และพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้าน
2. แนวคิดและวิธีการในการอนุรักษ์และพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้าน
3. บทบาทของอาจารย์ภาควิชานาฏศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลป์ ต่อการอนุรักษ์และพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้านในปัจจุบัน
4. บทบาทที่ควรจะเป็นในการอนุรักษ์และพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้าน ของอาจารย์ภาควิชานาฏศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลป์
5. ปัญหาอุปสรรคที่พบในการอนุรักษ์และพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้าน
6. ข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์และพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้าน

สัมภาษณ์รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล วิจารณ์รักษ์
คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

19 ธันวาคม 2533

ถาม วิทยาลัยนาฏศิลป์จะอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านไว้อย่างไร มีเกณฑ์อะไรบ้าง?

ตอบ เกณฑ์หนึ่งสองสามนี้คงไม่มี แต่ก็มีหลายวิธีการตัวอย่างเช่นเอานาฏศิลป์พื้นบ้านขึ้นบนเวที เอามาแสดง โดยแทบจะไม่ปรับอะไรเลย ทั้งทำนองเพลง เนื้อร้อง การแต่งกาย เพียงแต่ปรับวิธีการขึ้นนิดหน่อย นี้เกือบ 100% ใกล้เคียงต้นฉบับ ตัวผู้เล่นและครูผู้สอนมีบทบาทสำคัญที่จะทำให้เกิดขึ้นได้ ในขณะที่รำแบบบทของสุโขทัยก็เป็นการอนุรักษ์ แต่มีการปรับปรุงเพิ่มขึ้น ดูได้จากเสื้อผ้าเปลี่ยนไป ดิกริความใกล้เคียงต้นฉบับลดลง แม้กระทั่งการเดินเข้าโรงก็ปรับ เป็นการอนุรักษ์ทั้งสองแบบ แต่ดิกริต่างกัน

ผมคิดว่าเราต้องแตกออกเป็นเพลงร้อง คนตรี อย่างโน้ตรำบักซ์ใต้ของวิทยาลัยนาฏศิลป์ก็อนุรักษ์ แต่วิธีสวมเทริดไม่อนุรักษ์ ทำไม ต้องดูเหตุผล เพราะเด็กผู้หญิงผมยาวก็ต้องเกล้ามวย ใส่เทริดก็ติด เอาลงไม่ได้ หรือเจตนาไม่เอาลงมาบังหน้า เพราะไม่สวย การแต่งกาย ทำรำ ก็ใกล้เคียงแต่ทำได้ไม่ถึง ฟอรั่มเหมือนกัน แต่คุณภาพไม่เหมือนกัน คุณภาพทำร่ายห่าง

การอนุรักษ์อีกแบบคือเก็บไว้เป็นรูปภาพ เป็นวิดีโอ เป็น Musuem Peace ก็เป็นส่วนหนึ่ง หรือเก็บไว้เฉยๆกับตัว ก็เป็นการเก็บไว้ในสมอง แต่ถ้าเก็บไว้แล้วจัดแสดงก็เป็นอนุรักษ์ อย่างโขนเป็นอนุรักษ์เพราะเล่นอย่างสม่ำเสมอ เป็นการอนุรักษ์ไว้ให้มีชีวิตอยู่ต่อไป ยังเหมือนเดิมไม่ได้ตัดทอนอะไร มีหน้าพาทย์ มีบาทสกุณี แต่ถ้าตัดย่นเวลาก็เป็นการปรับปรุง มันไม่มีเส้นแบ่ง มัน Lab กันอยู่ การจัดแสดงบ่อยๆก็ต้องปรับปรุงทุกครั้ง ตามธรรมชาติของการแสดง ให้เหมาะกับกาลเทศะ แต่ต้องอยู่ในแวดวงของการอนุรักษ์อยู่ การปรับปรุงเป็นการส่งเสริมให้การอนุรักษ์เป็นไปได้ในการแสดงจริง

อีกอย่างหนึ่งคือการถ่ายทอด ตัวรู้แล้วตัวเล่นเองก็โอเค แต่ตัวรู้แล้วต้องถ่ายทอดให้ลูกศิษย์ทำได้เหมือนตัว หรือใกล้เคียงกับตัวกับต้นฉบับมากที่สุด แต่ถ้าลูกศิษย์เอาไปแล้วไปกลายไปปรับปรุง ก็ต้องห่างจากเดิมไป เพราะเป็นอีกยุคหนึ่งแล้วไม่เหมือนกันแน่ แต่ก็เป็นการอนุรักษ์ เป็นการถ่ายศิลปะแขนงนี้ให้คนรุ่นต่อไป การถ่ายทอดคือการถ่ายวิชาให้คนรุ่นต่อไป แต่จะรักษาไว้ได้ 100% หรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับคนส่งและ

คนรับ การถ่ายทอดไม่จำเป็นต้องนักศึกษาของวิทยาลัย เป็นใครก็ได้ ซึ่งคนข้างนอก อาจรับได้ดีกว่าคนข้างในไปก็ได้ ก็เหมือนชาวบ้านเขาก็สืบทอดกันมา ปริมาณก็ไม่เกี่ยวข้องกับ อาจถ่ายทอดให้คนเดียวก็ได้ เพราะเด็กคนนั้นอาจมีแวว มีความผูกพัน มีเงื่อนไข หลายอย่างที่ถ่ายทอดให้แก่เด็กคนนั้น คนอื่นไม่ให้ แต่ก็ถือว่าได้อนุรักษ์แล้ว เขาไปเอามา มีรูปถ่าย มีเทปเพลง มีวิดีโอเทป จดโน้ต และรักษาไว้ในตัวเขาด้วย แล้วก็เรียก เด็กมาถ่ายทอดวิชาให้

บทบาทต่อไปคือการพัฒนาปรับปรุง เพราะโดยธรรมชาติของศิลปะเคลื่อนไหวมันอยู่ไม่ได้ 100% แม้กระทั่งดนตรีมีโน้ตยังเล่นไม่เหมือนเดิม แต่นาฏศิลป์ไม่มีโน้ต เล่นด้วยความจำ ก็ต้องเปลี่ยนไป แล้วโดยหน้าที่ของครุฑนาฏศิลป์ กรมศิลปากร ที่สำคัญมากคือการปรับปรุง นำมาแล้วเอามาเล่นทันทีเลยไม่ได้ เล่นอย่างชาวบ้านไม่ได้ เพราะชาวบ้านเล่นโดยชาวบ้าน เนื้อชาวบ้าน ในสังคมของชาวบ้าน แต่เรามองเห็นว่าการเล่นนั้นนำมาเล่นเพื่อความบันเทิงทั้งผู้เล่นและผู้ดูได้ แล้วจากนั้นก็ปรับปรุงการเล่น เพื่อให้มันคนดู ไม่ใช่เล่นกันเองคึกกันเองเหมือนเดิม ขบวนการปรับปรุงนี้มันต้องเข้ามาด้วย มันเป็นกระบวนการ 3 ส่วนที่อยู่ด้วยกันแยกกันไม่ออก ตัวเป็นศิลปินไม่ใช่ชาวบ้านทำแบบชาวบ้านไม่ได้หรอก แล้วถ้าทำแบบชาวบ้านคนก็ไม่ดู เพราะคนดูไม่ได้ร่วม คนดูไม่ได้มีวัฒนธรรมอย่างนั้น จะเอาชิ้นเวทีทั้งคืนไม่ได้ ต้องปรับปรุงนิดหน่อย เพื่อแสดงแล้วคนดูจิตใจจะได้รักษาไว้

ถาม การปรับปรุงพัฒนาชิ้นใหม่ จะเรียกว่าเป็นการอนุรักษ์ของเก่าได้อย่างไร?

ตอบ ได้ ก็ยังรักษาไว้ อย่างสมบัติของพ่อแม่เรา เราก็รักษาไว้ไม่ได้ทั้งหมดหรอก เราหาเพิ่ม เราเอาไปขาย เราเก็บไว้เท่าที่เราชอบ การอนุรักษ์ก็เป็นอย่างนี้เป็นธรรมชาติของการอนุรักษ์สิ่งที่เป็นวิชาเคลื่อนไหว มันก็เหมือนเรื่องของภาษา คนไทยพูดภาษาอังกฤษยังไงก็เป็นสำเนียงไทย พูดเหมือนฝรั่งไม่ได้หรอก นาฏศิลป์ก็เหมือนกันปรับเปลี่ยนไปแล้วก็ยังเหลือเค้าเดิมอยู่ จุดหนึ่งของพื้นบ้านคือ ร้อยเนื้อทำนองเดียว เพลงหนึ่งवादลำได้ไม่รู้เท่าไร ลำเพลินก็ได้ลำเหมือนกันทุกบ้าน แล้วแต่ที่เราจะไปเอามาจากไหนมา เพราะฉะนั้น คำว่าอนุรักษ์ คือ อนุรักษ์ในลักษณะ General ไม่ใช่ specific เราจะไปอนุรักษ์ ร้อย Version ของรำตั้งหวายได้หรือ รำกลองยาว

ของอีสานมีกี่คน ไม่เหมือนกันหรอก การอนุรักษ์คือไปแล้ว Get Idea ว่าเจออะไร
 ทำเองนี่ การอนุรักษ์ คืออนุรักษ์ที่จับต้องได้ในสิ่งที่สำคัญ ไม่ใช่อนุรักษ์ทั้งหมด อย่างลิมว่า
 Folk บริสุทธิ์ไม่มี ปัจจุบันมีการติดต่อสื่อสารกันมาก ชาวบ้านได้รู้ได้เห็น รับเอา
 ของสมัยใหม่มาใช้มากแล้ว แต่เรายังยอมรับว่าเป็นพื้นบ้านเพราะเขาเล่นกันเอง แล้ว
 เราไปเอาของเขา มา เอามาปรับปรุงใหม่ เช่น ตบมะผาบของภาคเหนือ เขาเล่นใน
 งานปอยหลวง โดยชาวบ้านสนุกสานกันเอง แต่เราเอามาเล่นในโรงแรม เป็นการ
 แสดงบนเวที เป็นการนำเสนอวัฒนธรรมการแสดง : ขึ้น เราก็ต้องศึกษาว่ามีตบกี่ตบ
 แล้วเอาตบเหล่านั้นมาเรียงร้อยกัน ตบอย่างเดียวไม่สนุกก็เอาดนตรีเข้าไป ก็เป็น
 การปรับปรุง ทำไมต้องปรับปรุง ก็เพราะปรับปรุงแล้วมีคนดู มีคนดูก็เป็นที่ยอมรับ
 ก็อยู่ได้ ก็เป็นการอนุรักษ์ รูปแบบเปลี่ยน แต่ความเป็นตบมะผาบมันยังอยู่ ทำยังอยู่ไม่
 ได้ไปไหน และชาวบ้านก็ไม่ได้อนุรักษ์อย่างนั้น ปีนี้อ่านอย่าง ปีน้าก็เล่นอีกอย่าง แต่ก็
 เป็นตบมะผาบอยู่

ถาม อาจารย์มองบทบาทอาจารย์วิทยาลัยนาฏศิลป์กับนาฏศิลป์พื้นบ้านเป็น
 อย่างไร?

ตอบ วิทยาลัยนาฏศิลป์เป็นโรงเรียนระบอบ ไม่ใช่โรงเรียนละคร ดังนั้น
 จึงเล่นแต่ระบอบรำฟ้อนพื้นบ้าน ไม่ได้เล่นเรื่องละครพื้นบ้าน หรือเพลงพื้นบ้าน เพราะ
 ละครพื้นบ้านไม่ใช่ละครรำ แต่เป็นละครร้อง พวกลิเก หมอลำ ละครขอ อะไรต่างๆ
 เป็นละครร้อง ใช้เพลงแล้วค้น การเทรนต์ต้องอีกอย่าง ต้องเทรนต์ด้านวรรณคดี ด้าน
 การร้อง การด้นกลอนสด ธรรมะ การรำไม่เกี่ยว ดังนั้นอาจารย์นาฏศิลป์จึงเล่นทาง
 ละครพื้นบ้านไม่ได้ โดยเฉพาะอาจารย์ที่มาจากส่วนกลาง ไม่มีพื้นเกี่ยวกับภาษา เจาะ
 ไม่ลึก แล้วทำไมไม่อนุรักษ์ลิเก เพราะละครรำตลกลิเก เขาก็ไม่อนุรักษ์ แต่ละครรำก็
 อนุรักษ์ลิเกไม่ได้ เขาไม่ได้หัดมา เขาออกไปได้แต่ก็ร้องไม่ได้

ถาม อาจารย์มีข้อเสนอแนะในเรื่องอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านอย่างไรบ้าง?

ตอบ การอนุรักษ์ต้องดูว่าอนุรักษ์อย่างไร หนึ่ง อนุรักษ์อย่างที่มีนัยเป็นอย่าง
 ตันฉบับ นี้อธิว่าเป็นอนุรักษ์สูงสุด สอง อนุรักษ์ในลักษณะของการแสดง นี้เป็นอนุรักษ์
 อย่างดี อนุรักษ์ได้ครบหมด อนุรักษ์แล้วแสดงทุกที่มีโอกาส สาม เอาทุกอย่างมาปรุง

เรียกว่า Creative ก็ได้ ก็เป็นการอนุรักษ์

อนุรักษ์ต้องพยายามให้เหมือนเดิมมากที่สุดแต่ที่ไม่เหมือนเพราะมีเงื่อนไข
หลายอย่าง เงื่อนไขเรื่องกาลเวลา เรื่องโอกาส เรื่องลักษณะคนดู งบประมาณ
ความสามารถของครูผู้สอน รสนิยมของผู้บริหาร และอื่นๆอีก เป็นเงื่อนไขที่ทำให้
การปรับปรุงพัฒนาจากต้นฉบับ แต่ก็ถือว่าเป็นอนุรักษ์ เพราะมีความพยายามที่จะรักษา
ของเดิมไว้ เจตนาธรรมยังเป็นเจตนาจะอนุรักษ์ แล้วการถ่ายทอดนี้ ถ่ายทอดอย่างพื้น
บ้านจริงๆนี้ลำบาก เพราะพื้นบ้านนี้ไม่เป็นแบบแผนตายตัว แต่ละคนร้องรำไม่เหมือนกัน ก็
ไม่สะดวกที่จะทำเป็นบทเรียนเพื่อถ่ายทอด แต่เมื่อปรุงแล้วเช่นร่างมาตรฐาน ก็สามารถ
ทำเป็นบทเรียนที่ถ่ายทอดได้ เขาก็แบบเรียนไปถ่ายทอด ไม่ใช่เอาต้นฉบับไปถ่ายทอด
เพราะฉะนั้นบทบาทของอาจารย์ในฐานะครูผู้สอนจะสมบูรณ์ถ้าทำได้ครบทั้ง ๓ ประการ.

สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์จรรยาณง แสงวิเชียร
หัวหน้าศูนย์ส่งเสริมวัฒนธรรมไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

14 ธันวาคม 2533

ถาม เหตุใดจึงต้องมีการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านหรือนาฏศิลป์พื้นบ้าน?

ตอบ ก่อนอื่นต้องรู้ว่าบ้านนี้เมืองนี้ที่เราอยู่นี้มีคนอยู่คนอาศัยมาก่อน แล้วเขาอยู่ เขาก็มีการสร้างสรรค์งานขึ้นมา งานแต่ละอย่างเขาต้องค่อยๆพัฒนา แล้วต้องใช้ความคิด ความสามารถ มันสมอง อะไรต่างๆมากมาย และถ้าคนโบราณเขาทำมานานแล้ว และมันยังคงอยู่ แสดงว่ามันเป็นของดีใช่ไหมครับ เราจึงจำเป็นต้องอนุรักษ์ของดีเหล่านี้ไว้ เพราะมันเป็นพื้นฐานของความรู้ เป็นเบสิค เพื่อช่วยให้พัฒนาต่อไปได้เร็วขึ้น

ถาม วิทยาลัยนาฏศิลป์หรืออาจารย์นาฏศิลป์ ควรจะทำหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับนาฏศิลป์พื้นบ้านอย่างไร?

ตอบ ประการแรกคืออนุรักษ์ของเหล่านี้ไว้ การที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ไปตั้งอยู่ตามภูมิภาคต่างๆนั้นก็เป็นการดี ถูกต้อง เพราะเราต้องยอมรับกันว่าการแสดงทั้งหลายในประเทศไทยไม่เหมือนกัน อย่างภาษาก็ไม่เหมือนกันแล้ว รูปแบบต่างๆก็ไม่เหมือนกัน เป็นแนวทางที่ถูกต้องที่วิทยาลัยนาฏศิลป์กระจายไปตั้งในส่วนต่างๆ และหน้าที่ที่ผมคาดหวังไว้เป็นอันดับแรกก็คือ เข้าไปอนุรักษ์สิ่งที่มีอยู่ในพื้นที่นั้นถึงแม้จะเป็นของพื้นบ้านของชาวบ้านก็ตาม อันดับสองคือ เอาของที่เป็นคลาสสิก ที่เป็นแม่บทแม่แบบเอาไปเผยแพร่ หมายความว่าไปสอนให้นักเรียนที่มาเรียน ณ ที่นั้นๆได้เรียนได้รู้สิ่งที่ถูกต้อง เพื่อของเหล่านี้จะได้อยู่ สมมติว่าครูโบราณครูเก่าๆอยู่กรุงเทพเท่านั้น ไม่มีการถ่ายทอดไปที่ต่างๆ อีกหน่อยมันก็หมด คนดูก็น้อยลงไป คนดูกว่าครึ่งประเทศ กว่าครึ่งมีง ๕๐% เขาไม่ดู เขาไม่รู้จัก พลังส่วนหนึ่งที่จะอนุรักษ์จะส่งเสริมก็หมดไป ส่วนหนึ่งวิทยาลัยนาฏศิลป์จะต้องอนุรักษ์ของในพื้นที่ สองคือเอาแม่แบบไปถ่ายทอด สำหรับผมเนะครับ ผมคิดว่าอันไหนที่เป็นคลาสสิก มันสมบูรณ์แล้ว สวยแล้ว เขากลับกรองมากกว่าร้อยปีแล้วมันเป็นเพชรแล้ว เพชรตัวนี้รู้แล้วไม่จำเป็นต้องใช้ทั้งหมด แต่ไปปรับปรุงใช้กับของพื้นบ้านที่อนุรักษ์ไว้ แล้วประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่ผมว่าจะสมบูรณ์

การอนุรักษ์ของในท้องถิ่นที่ผมว่านี้จะทำอย่างไร หนึ่งใน ต้องเข้าไป

ค้นคว้าวิจัย สมมติเรื่อง ลิเก ก็ต้องวิจัยว่า คนเล่นมีกี่คน พ่อแม่เป็นใคร เขาเรียนมาจากใคร สายไหน เรื่องที่แสดงมีอะไรบ้าง อะไรต่างๆเหล่านี้ อันนี้อาจต้องเทปไว้ ถ่ายวิดีโอ หรือถ่ายอะไรแล้วแต่เพื่อเก็บไว้เป็นหลักฐาน เพราะลิเกไม่เหมือนภาพถ่าย เล่นแล้วหายเลย หหมดเลย อันนี้ต้องเก็บ หลักฐานข้อมูลต้องเก็บ แล้วเขามีชีวิต เขาทำอะไรอยู่ในปัจจุบัน อะไรคือสิ่งที่เขาต้องการ อุปสรรคในการดำรงชีวิต ในการทำงานของเขามีอะไร เพราะสังคมมันเปลี่ยน ตรงนี้เป็นข้อมูลสำคัญเป็นข้อมูลพื้นฐาน การที่เราจะไปดูปัจจุบันชีวิตเขาเป็นอย่างไร จะไปรอดแค่ไหน อันนี้สำคัญ คือว่าเมื่อมีหน่วยงานอื่นๆหรือหน่วยงานรัฐบาลที่เกี่ยวข้องเข้ามา เราจะได้ช่วยได้ สมมติว่ารัฐบาลเข้ามา รัฐบาลไม่มีข้อมูลเลย เขาเก็บข้อมูลไม่ได้ เราต้องเป็นคนบอกเขาว่า ลิเกตอนนี้เป็นอย่างไร อยู่ไม่ได้อย่างไร ทุกวันนี้มีคนอยากช่วยแต่ไม่รู้จะช่วยอย่างไร เพราะข้อมูลไม่มี ผมว่าอันนี้อาจารย์วิทยาลัยนาฏศิลป์ต้องเก็บต้องทำข้อมูลพื้นฐานตรงนี้

ดังนั้นอันดับแรกสदनาศิลปะจะต้องทำตรงนี้ ส่วนการสอนนั้นไม่จำเป็น ไม่จำเป็นว่าจะต้องเล่นลิเกร้องหมอลำเป็น แต่เขาจะต้องรู้ต้องเห็นต้องได้สัมผัสว่าลิเกเล่นอย่างไร ร้องอย่างไร เราสามารถให้ข้อมูลจริงได้ ไม่ใช่ให้แค่ตำรา ไม่ใช่อยู่แต่ห้องเรียน แล้วถ้าเรามีข้อมูลอันนี้เป็นผลงานได้ และถ้ามีคนรู้คนเล่นมากพอก็อาจจะติดต่อเชื่อมโยงกันไปอย่างกว้างขวาง ไม่ใช่ลิเกอย่างเดียว มีอย่างอื่นเยอะเยอะ

อีกหน้าที่หนึ่งคือการจัดการแสดง อาจไม่ใช่การอนุรักษ์โดยตรง แต่เป็นทางอ้อม ทำให้คนแสดงมีกำลังใจ มีคนจ้าง มีคนชื่นชม ถ้าไม่มีคนจ้างก็แย่ ก็เลิกไป เปลี่ยนอาชีพ ในเรื่องจัดการแสดงนี้ วิทยาลัยนาฏศิลป์ควรจะ หนึ่ง จัดให้เขาแสดง แล้วก็อธิบาย บรรยาย ให้ความรู้คนดู สอง ให้เกียรติศิลปินชาวบ้าน ยกย่องเขา เพราะเขาก็มีศักดิ์ศรี มีฝีมือ ถ้านาฏศิลป์ไม่ทำก็ไม่มีใคร ศิลปินไม่ได้อยู่ด้วยเงินอย่างเดียว กำลังใจ ศักดิ์ศรีก็เป็นเรื่องสำคัญ

ถาม อาจารย์มองบทบาทวิทยาลัยนาฏศิลป์ที่มีต่อนาฏศิลป์พื้นบ้านว่าเป็นอย่างไร?

ตอบ ตามประสบการณ์ที่ผมได้ไปมาแทบทุกภาคยกเว้นภาคใต้ วิทยาลัยทุกแห่งก็พยายามทำกัน ก็พยายามอนุรักษ์ สร้างสรรค์ พัฒนาสิ่งใหม่ๆออกมา แต่มันไม่พอ ปัญหาที่ใหญ่ที่สุดคือเรื่องงบประมาณ งบไม่เพียงพอ รายละเอียดผมไม่แน่ใจ อย่างเรื่องสวัสดิการ งบประมาณที่จะทำกิจกรรม งบประมาณที่จะทำวิจัย ได้ยินอยู่บ่อยๆที่ไม่มีเงิน อีกด้านคือ

ด้านบุคลากร มีปัญหาบุคลากรไม่พอ และไม่ยากอยู่ในพื้นที่ ส่วนใหญ่อยากย้ายมาอยู่
กรุงเทพ เพราะโอกาสดีกว่า

เรื่องการสร้างสรรค์ ก็มีการคิดประดิษฐ์ระบำรำฟ้อนใหม่ๆขึ้นมา ก็คือ
เป็นการแข่งขันกัน อันไหนดีก็อยู่ แต่ส่วนใหญ่จะขึ้นเวทีขายตัวขายบัตร รับใช้ธุรกิจ เป็น
อะไรที่ง่ายๆ ตอนสั้นๆ จบสั้นๆ ในเวลาอันรวดเร็ว แต่ที่คุยกับคนทำหลายคน ไม่แน่ใจว่า
มันถุกมันเหมาะ กับขั้นตอนของนาฏศิลป์ไทยหรือเปล่า ยกตัวอย่างที่สถาบันแห่งหนึ่ง ที่
อุดร ผมคุยกับอาจารย์ท่านหนึ่งจบจากนาฏศิลป์กรุงเทพแล้วไปอยู่ที่นั่น แล้วเขาต้องทำ
ผลงานเพื่อโปรโมทจังหวัด เขาก็ทำระบำบ้านหม้อบ้านเชียง เท่าที่ถามดู เขาบอกว่าใน
ชีวิตนี้ไปบ้านเชียง 3 ครั้ง ไปๆมาๆ ผมคิดว่า 3 ครั้งมันไม่ถึงตัวจริง อันที่สองคือว่า
บ้านหม้อบ้านเชียงที่เขาทำออกมานั้นมันไม่มีตัวอย่างให้ดู เพราะที่บ้านเชียงมันไม่มีใครปั้น
อีกแล้ว ดังนั้นคงต้องอาศัยข้อมูลหลายอย่าง เช่น สอบถามจากนักโบราณคดี เป็นต้น
ผมว่าข้อมูลมันถาดบวชแล้วนำมาใช้ ผมเดาว่าเขานำสิ่งที่เขาได้จากกรุงเทพมาใส่ สิ่งที่
ผมอยากพูดต่อคือว่า สิ่งที่ออกมา อะไรที่มันเป็นพื้นบ้านก็ให้มันคงอยู่ เช่น ผ้าอีสานหรือ
ผ้าอุดรเป็นอย่างไร ก็พยายามรักษาไว้ เท่าที่สังเกต คนที่ไปจากกรุงเทพแล้วไปอยู่ต่าง
จังหวัด ก็จะเอาความรู้จากกรุงเทพไปใช้ ข้อมูลที่เขาไปศึกษาวิจัยนั้นน้อย ผมว่าเขาติ
ตรงนั้นไม่แตก แต่เท่าที่คุยกัน เขาบอกว่าเขาจำเป็นต้องทำต้องคิดออกมา เพราะใน
ระดับนานาชาติระดับอาเซียนเขาจะได้รับชื่อเสียง เป็นการสร้างชื่อเสียงให้วิทยาลัย

ผมอยากจะให้เวลาคิดประดิษฐ์หรือคิดปรับปรุงพัฒนาอะไรออกมาก็ตาม
อยากให้ใช้ศาสตร์สาขาวิชาหลายๆวิชามาเป็นองค์ประกอบ เช่น โบราณคดี ศิลปกรรม
จิตรกรรม ประติมากรรม เป็นต้น แล้วมาคิดทำที่มันสื่อความหมาย มาประดิษฐ์ลีลาท่า
ทางให้มี COMPOSITION ให้ครบถ้วนตามลีลาของศิลปะ ยกตัวอย่างเช่น เพลงประกอบ
นี้ มีหลายชุดหลายเรื่องที่มีมันไม่ไปด้วยกัน อย่างเรื่องเสื่อผ้า ผมก็มาคิดว่า เอ ทำไม
เขาไม่ทำอย่างนั้น ไม่ทำอย่างนั้นนะ เขาก็บอกว่ามันก็น่าจะเป็นอย่างนั้น แต่เขาไม่มีเงิน
ที่จะซื้อไหม เขามีอะไรใน STOCK อยู่แล้วก็มาปรับใช้เอา มันไม่ใช่ชุดโดยเฉพาะที่วิจัย
ศึกษาค้นคว้าว่ามันเป็นยุคสมัยนั้นจริงๆ

อย่างไรก็ตาม เรื่องการสร้างสรรค์พัฒนาที่ต้องทำ จะอยู่อย่างเดิม
ไม่ได้ เพราะสภาพสังคมเปลี่ยนไป อาจารย์จะมาเล่นโยนทุกวันก็ไม่ได้ สภาพมันไม่เป็น
อย่างนั้นแล้ว มันต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลง มันเป็นส่วนงานของมนุษย์ที่จะต้องมีการพัฒนา

ไม่มีอะไรที่อยู่กับที่ มันต้องพัฒนาตามสิ่งแวดล้อม และก็เป็นที่ธรรมชาติของศิลปะว่า อันไหนที่มันดีมันก็อยู่ อันไหนที่ไม่ดีก็จะหายไป คนไม่ใช่ไม่คู่ก็เลิกไป จริงๆแล้วสังคมจะเป็นตัวสกรีน อันไหนดีก็อยู่ อันไหนไม่ดีก็สูญไป

ถาม อาจารย์มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านอย่างไร?

ตอบ อยากให้อาจารย์สนใจเรื่องพื้นบ้านมาก ๆ เรื่องนาฏศิลป์พื้นบ้านไม่มีใครสนใจ เพราะมันทำประโยชน์ทำชื่อเสียงให้ไม่ได้ มันอาจเป็นเพราะประวัติศาสตร์นะ สมัยหลวงวิจิตรท้าวละครขึ้นมาเยอะ และมีระบำปลุกใจปิดท้าย เป็นการล้างสมองคนให้เกิดความรักชาติ ความกลมเกลียว เชื่อผู้นำ ซึ่งยุโรปก็ทำกันมานาน ผมว่าเป็นการทำลายศิลปะไทย ไปชื่นชมแต่ของคลาสสิก สมัยจอมพล ป. เล่นดนตรีไทยไม่ได้ ใครไม่มีบัตรศิลป์นั่งเล่นถูกจับเข้าคุก ลำตัดเล่นได้ทีไรว่าเป็นของคนชั้นต่ำ รำวงมาตรฐานนี้ของสูงเล่นได้ ความคิดนี้ปลูกฝังมานานและเดี๋ยวนี้ก็ยังอยู่ ตอนนั้นนักวิชาการก็เห็นประเด็นว่า คนรุ่นหนึ่งถูกระบวนกรปกครองแหกตา จนรูปแบบศิลปะเปลี่ยนไป ทำให้มีการแยกว่านี่ทันสมัย นี่ไม่ทันสมัย ทำให้อาจารย์นาฏศิลป์มองว่าของพื้นบ้านเป็นของชั้นต่ำ ไม่อยากแตะ เสียศักดิ์ศรี แล้วความคิดนี้แยกยาก ต้องแก้ตั้งแต่ตอนต้น เขาร่ำเรียนมา โดนปลูกฝังมา ไม่ได้ยกย่องศิลปะทุกแขนง มีความรู้แคบเฉพาะสายตนเอง

ในยุโรปเขายกย่องศิลปะพื้นบ้านมาก เขาพยายามศึกษาและเข้าถึง เพราะเป็นสื่อทางภาษาทำทางซึ่งเป็นภาษาสากล ในยุโรปเขาจึงเข้าชมเข้าดูกันมาก แต่เมืองไทยเห็นเป็นเรื่องล้าสมัย แต่สิ่งนี้ไม่น่ากลัวนัก ผมว่าคนเราเมื่ออายุถึงจุดหนึ่งมีประสบการณ์มากพอ จะเข้าใจเรื่องนี้โดยอัตโนมัติ ดังนั้นอันหนึ่งคือปล่อยไป วันหนึ่งเขาจะเข้าใจเอง แต่ปัญหาว่าวันหนึ่งนั้น เมื่อไหร่ คนทั่วไปเป็นอย่างนี้ผมไม่ห่วง แต่ถ้าครูอาจารย์เป็นละก็น่าห่วง เพราะเขาเป็นหัวใจที่จะกระตุ้นเรื่องนี้ เด็กผมก็ไม่ห่วง แต่วิทยาลัยจะต้องเปิดโอกาสให้เขาได้เห็น เช่น ให้เขาได้ดูลิเกทีเดียว แพงเท่าไรช่างมันสักครั้งหนึ่งพอแล้ว ต่อไปเขาก็แยกได้ว่าอันไหนดีไม่ดี ในสังคมถ้าสิ่งไหนดีก็อยู่ ไม่ดีก็อยู่ไม่ได้ ดังนั้นนักศึกษาผมไม่ห่วง ถ้าสถาบันจัดให้เขาได้ เพราะเดี๋ยวนี้เขาไม่มีงานที่จะเที่ยวดูหนังดูลิเก เขาไปศูนย์การค้า ดังนั้นรัฐบาลจะต้องเข้าใจจะต้องเข้าช่วย ต่างประเทศเขาก็ทำกัน อย่างจีน ฟิลิปปินส์ จริงอยู่ว่าเรื่องศิลปะเป็นเรื่องรอง การทำมาหากินต้องมาก่อน แต่รัฐก็ต้องให้ความสนใจ มีการประชาสัมพันธ์ ไปดูแลศิลปินให้มี

กินมียู่ มีศักดิ์ศรี

เดี๋ยวนี้แนวโน้มนัดขึ้น ทุกคนเริ่มตระหนัก หนึ่งใหญ่ หนึ่งตะลึง ก็มีคนไปเก็บข้อมูล นักวิชาการก็เข้าไปจับ อย่างหนึ่งก็คือคนเล่นน้อย ถ้าใครเล่นก็เป็นผู้เชี่ยวชาญไปเลย ทำแล้วเกิดประโยชน์ เกิดชื่อเสียง จึงมีคนมาทำตามเล่นมากขึ้น อีกอย่างคือฝรั่งมาทำกันมาก เราก็เริ่มต้นตัว จะเห็นว่าสถาบันไทยศึกษามีทุกแห่ง แต่อย่างไรก็ตาม Speed การทำก็ยังช้าเหลือเกินเพราะเราละเลยกันมานาน จนกระทั่งครูเพลงตายไปมากต่อมาก ตอนนี้สายเสียแล้ว ถ้าทำตอนนี้ต้องเร่งๆๆ ไม่งั้นตาย เป็นวินาทีสุดท้ายแล้ว ถ้าเงินเท่านั้น คนเท่านั้น เราจะสูญเสียมาก ตอนนี้ทำอย่างไรจะเร่ง Speed เร่งเก็บไว้ก่อนที่คนเหล่านี้ สิ่งเหล่านี้จะหมดจะตายไป.

สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์ธนู บุญรัตน์พันธุ์

ศูนย์วัฒนธรรม วิทยาครจุรินทร์เกษม

4 ธันวาคม 2533

ถาม การอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านควรจะทำอย่างไร?

ตอบ คำว่าอนุรักษ์นี้แปลความได้หลายอย่าง อาจเป็นการรักษารูปแบบเดิมและส่งเสริม เผยแพร่ พัฒนา ด้วยก็ได้ เพราะว่าการที่จะให้รูปแบบอยู่ ก็ต้องพัฒนา อะไรที่ไม่พัฒนาก็อยู่ไม่ได้ ดังนั้น การอนุรักษ์ ส่งเสริม เผยแพร่ และพัฒนาจะต้องไปด้วยกัน การพัฒนานั้นเป็นผลมาจากการค้นคว้าวิจัย การวิจัยในที่นี้ไม่ได้หมายความว่าต้องเป็นแบบวิชาการ ชาวบ้านอาจจะลองเปลี่ยนแปลงกันไปเรื่อยๆ แล้วมันดีขึ้น ก็เป็นการพัฒนาได้ ยกตัวอย่างเช่นการทำ "งอบ" นั้นะครับ เมื่อก่อนทำเพื่อใช้ใส่ทำนาทำไร่ ก็ทำใบใหญ่สำหรับสวมบนศีรษะบนหัวได้ ทีนี้เมื่อการทำนาลงไป อาชีพทำงอบแบบเดิมก็อยู่ไม่ได้ ก็มีการพัฒนาไปทำเป็นงอบใบเล็กๆแบบเล็กๆ เอาไว้ครอบผม ครอบมวยผม หรือขายเป็นของที่ระลึกแก่นักท่องเที่ยว นี่เรียกว่าการพัฒนา แต่บางคนเขาก็ค้านว่าไม่ใช่ เพราะวัฒนธรรมพื้นบ้านแบ่งเป็น ๓ อย่าง คือ วัฒนธรรมพื้นบ้าน วัฒนธรรมประเพณีหรือวัฒนธรรมประจำชาติ และวัฒนธรรมท่องเที่ยวหรือวัฒนธรรมการพาณิชย์ เขาก็มองว่าการพัฒนาเป็นใบเล็กนั้นเพื่อการท่องเที่ยวการพาณิชย์ ไม่ได้มีไว้ใส่ทำนาเหมือนเดิมคือวัตถุดิบประสงคมันเปลี่ยนไป ก็แล้วแต่จะมอง

ในเรื่องการแสดงก็เหมือนกัน ถ้าเราเชื่อว่านาฏศิลป์ดั้งเดิมมาจากการฟ้อนรำแก้มันผีสิงเทวดาหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ปัจจุบันก็เปลี่ยนไปเป็นการฟ้อนการรำแบบสวยงาม เพื่อการบันเทิง นี่ก็ถือว่าเป็นการพัฒนา คือการพัฒนาถ้าคนยอมรับก็เป็นการพัฒนา ถ้าคนไม่ยอมรับก็ไม่ใช่การพัฒนา การพัฒนาที่เป็นตาบสองคมเหมือนกัน ถ้าสังคมยอมรับก็โอเค

ถาม บทบาทวิทยาลัยนาฏศิลป์กับการอนุรักษ์และพัฒนาาฏศิลป์พื้นบ้านควรจะเป็นอย่างไร?

ตอบ ก็ถ่ายทอดไว้สืบทอดไว้ เก็บไว้ด้วยวิดีโอ ภาพยนตร์ รูปภาพ สไลด์ อย่างเมื่อก่อนเขาก็เก็บไว้ด้วยสมุดไทย ด้วยการเขียน ซึ่งก็ลำบาก เพราะวิชา

นาฏศิลป์นี้เป็นการเคลื่อนไหว เป็นภาพเคลื่อนไหว เก็บด้วยการเขียนลำบาก อย่างวิดีโอ
นี้ดี เห็นภาพการเคลื่อนไหว แล้วก็วิธีไปต่อทำซ้ำไว้ สืบทอดไว้ แล้วก็ถ่ายทอดให้นัก
เรียนนักศึกษา หรือให้คนรุ่นต่อไป นี่เป็นวิธีการอนุรักษ์ที่ดีที่สุด

แล้วสิ่งที่จะอนุรักษ์ไว้ก็คือพวกการเล่นรำฟ้อนต่าง ๆ นี่ต้องรีบเก็บ
ส่วนพวกที่เป็นอาชีพไม่ต้องห่วงเขาอยู่ได้ อย่างลิเก หมอลำนี่เขายังอยู่ได้ เพราะเขา
เล่นเป็นอาชีพ เราต้องดูความเข้มของวัฒนธรรม ถ้าวัฒนธรรมได้อยู่รอดแล้วก็จะ
พัฒนาด้วยตนเอง อย่างลิเก เด็ยวันนี้มีกล่องชุด มีดนตรีสากลเข้าไป มีแสงสี มีฉากสมัย
ใหม่ ส่วนชนบเดิมๆเขาก็ยังรักษาไว้ เขาทำได้ ๒ แบบ มี ๒ แบบในตัวเอง เขาเล่นได้
ทั้ง ๒ แบบ ถ้ากลัวของเดิมจะหาย วิทยาลัยก็อาจจะเชิญเขามาแสดงที่วิทยาลัย แล้วบัน
ทึกภาพ บันทึกวิดีโอ บันทึกเรื่องราวไว้

อนุรักษ์อีกอย่างคือ อนุรักษ์ด้วยการแสดง คือการแสดงนี้เป็นแสดงถึงวิถี
ชีวิตของคน ถ้าเราเขียนเป็นหนังสือก็ไม่มีใครอ่าน ถ้ามาทำการแสดงคนก็สนใจ
เป็นการเอาการแสดงเป็นสื่อ นี่จะสังเกตว่าจุดประสงค์เปลี่ยนไป ไม่ใช่เพื่อการบันเทิง
เหมือนอย่างเดิม แต่เป็นสื่อให้คนเข้าใจวัฒนธรรม เรียกว่า สื่อพื้นบ้าน เป็นรูปธรรม
มากขึ้น อย่างการวิจัยก็เป็นการพัฒนาเพื่อให้ดีขึ้นแล้วก็เป็นการอนุรักษ์ การส่งเสริม
เผยแพร่ พัฒนา การเขียนหนังสือ เขียนบทความ การรวบรวมข้อมูล นี่เป็นการอนุรักษ์
ทั้งนั้น และวิทยาลัยนาฏศิลป์น่าทำทั้งสิ้น

ถาม ข้อเสนอแนะสำหรับการอนุรักษ์และพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้าน

ตอบ ผมขอให้วิทยาลัยนาฏศิลป์เข้าไปทำหน้าที่อนุรักษ์ ส่งเสริม เผยแพร่
วิจัยและพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้าน แต่อย่าเอาวิธีการของกรมศิลปากรไปจับไปเปลี่ยนของ
เขา ควรอนุรักษ์ของเขาไว้อย่างเดิม หรือใกล้เคียงของเดิมให้มากที่สุด ถึงแม้
บางอย่างจะเอาขึ้นไปแสดงบนเวทีไม่ได้ แต่ก็ขอให้อนุรักษ์ไว้.

สัมภาษณ์ คุณเอนก นาวิกมูล
ศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด

11 ธันวาคม 2533

ถาม เหตุใดเราจึงต้องอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้าน?

ตอบ ในเรื่องศิลปะการแสดงหรือนาฏศิลป์พื้นบ้านนั้นะครับ มันเป็นเรื่องของจิตใจจิตวิญญาณ สิ่งของการละเล่น วัฒนธรรมไทยทำให้คนซึมซับเข้าไปโดยไม่รู้ตัว การเป็นชาติก็เกิดจากสิ่งเหล่านี้ เกิดจากความภูมิใจว่าตนเองมีบ้านมีชาติ ถ้าเราไม่มีของสิ่งเหล่านี้ก็จะเป็นคนเค้งคว้างหลักลอย อยู่โดดเดี่ยวเหงาไม่มีพรรคพวก ศิลปะและวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวใจคนให้รวมกันได้ ทำให้เกิดเป็นชาติ มีความรู้สึกที่เราเป็นพี่น้องร่วมกัน ดังนั้นเราจึงจำเป็นต้องรักษาสีงเหล่านี้ไว้ ไม่ว่าจะภาครัฐหรือเอกชนจะต้องร่วมมือกัน เก็บรักษาไว้ไม่ให้ความรู้เหล่านี้สูญหาย ต้องเก็บบันทึกไว้ให้คนรุ่นหลัง ได้รู้ได้พิสูจน์สกัดเอาความดีมาใช้ต่อไป

ถาม วิทยาลัยนาฏศิลป์จะอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านไว้อย่างไร?

ตอบ ผมอยากให้ร้องรำ เขียนอ่าน ทำได้อย่างชำนาญ อยู่อีสานก็รู้เรื่องเข็งเรื่องรำ สามารถอ้างอิงได้ เป็นสถาบันซึ่งเป็นที่พึ่งพิงแต่วิทยาลัยนาฏศิลป์ก็พึ่งตั้งใหม่ คาดหวังสูงก็คงไม่ได้ แต่ต้องตั้งไว้ วิทยาลัยนาฏศิลป์น่าเป็นแหล่งประมวลความรู้ด้านร้องรำทำเพลงในภูมิภาคนั้นๆสามารถฝึกให้คนถ่ายทอดเรื่องเหล่านี้ได้โดยให้รู้ของเก่าอย่างลึกซึ้งและทั้งมีความคิดสร้างสรรค์ประยุกต์ได้แต่ถ้ารู้วิธีสร้างสรรค์อย่างเดียวไม่รู้แก่นรู้รากมันก็ไม่มีความหมายของภูมิภาคนั้น ผมอยากให้วิทยาลัยนาฏศิลป์ฝึกหัดฝึกเล่นของพื้นบ้านด้วยนอกจากเรียนรู้เรื่องโขนละครเช่นว่า เชิดหนังตลุงได้เชิดเป็น เวลาเรามีปัญหาเช่นอยากได้หนังตลุงภาคกลางมาแสดงแต่ไม่มีโอกาสไปหาแถวเพชรบุรีราชบุรี ไม่มีเวลาไม่มีเงินไม่มีทองวิทยาลัยนาฏศิลป์กรุงเทพหรือกรมศิลป์มีบริการมัย หรือลิเกเขาสอนกันรีเปลาละครชาติรี หุ่นกระบอก การละเล่นพื้นเมือง เพลงน้อย ลำตัดสอนบ้างไหม เท่าที่ฟังดูไม่ได้สอนอย่างจริงจัง ไม่สนใจ ที่นี้เมื่อเป็นสถาบันการศึกษาที่ต้องรู้ครบถ้วนแล้วตอบคำถามประชาชนได้ บริการชุมชนได้ รู้ครึ่งๆกลางๆก็ไม่ดี ผมว่าทั้งหมดอยู่กับผู้บริหาร ผู้บริหารต้องรู้ วิทยาลัยนาฏศิลป์ไม่ใช่วิทยาลัยโขนวิทยาลัยละคร วิทยาลัยคลาสสิก แต่

เป็นวิทยาลัยนาฏศิลป์ซึ่งกว้าง รวมทั้งหมด ตั้งชื่อเช่นนี้โครงการการศึกษาต้องกว้าง ผู้บริหารต้องใจกว้าง ต้องยอมรับ ถ้าเรื่องใดไม่รู้ต้องไปสรรหามาให้ได้ ต้องให้รู้

ถาม อยากได้คำแนะนำสำหรับอาจารย์วิทยาลัยนาฏศิลป์ว่าจะเริ่มต้นในการศึกษาค้นคว้าเรื่องพื้นบ้านอย่างไร แล้วถ้าเจอปัญหาจะแก้อย่างไร?

ตอบ ต้องสำรวจเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเหล่านี้ โดยอ่านติดตามข่าวคราวสังเกตุการณ์ว่าสิ่งเหล่านั้นเป็นไปอย่างไรฟังดูรู้เห็น ต่อจากนั้นมันก็เกิดปัญหาก็จะเห็นช่องว่างช่องโหว่ที่ยังไม่มีใครทำ หรือทำแล้วยังไม่ดีพอ อย่างผมเริ่มต้นก็อ่าน ก็ติดตามตอนนั้นเรื่องดนตรีไทยแน่ จะเสียม ผมก็เข้าไปดู แต่พอดูแล้วเห็นว่ามันใหญ่มาก ทำไม่ได้ก็มาดูการละเล่นพื้นบ้าน เห็นมันแยกแยะกันไป ผมก็เก็บพวกหนึ่งตกลง ละครชาตรี ลำตัด พลงน้อย นี่ตัวอย่าง เราดูกว้างๆแล้วหาจุดที่ถนัด แล้วทำ

เรื่องปัญหานั้น ขณะที่ทำผมถามตนเองว่ามีปัญหาหรือเปล่า ถ้าเรามีใจรักที่จะทำมันไม่เป็นปัญหาเท่าไร เรื่องเงินใหญ่ที่สุด แต่ก็ไม่ใช่สำคัญ เรามีเท่าพรหมก็ทำแค่นั้น ตอนผมเรียนได้เงินจากบ้าน 700-800 ก็แบ่งมาซื้อเทปม้วนสองม้วน ก็ทำเล็กๆไม่เกินตัว ปัญหาเรื่องเงินใหญ่ที่สุด ทำไปแล้วเรารู้ว่าบางอย่างจะทำมันใหญ่ต้องใช้เงินก้อน เช่น ต่ออายุหนังสือ พิมพ์หนังสือเพลงพื้นบ้าน เรื่องเงินสำคัญ เรื่องอื่นพอทนได้ ต้องมีศรัทธา "ศรัทธาเป็นพลัง" ต้องรักงาน จะทำให้เรามีพลัง มีกำลังใจ

ถาม มองบทบาทอาจารย์วิทยาลัยนาฏศิลป์กับเรื่องนาฏศิลป์พื้นบ้านว่าเป็นอย่างไร?

ตอบ ผมมองว่ายังไม่มีการสนใจเรื่องนี้นัก ผมคิดว่าขึ้นอยู่กับปัจจัยรวมๆด้วย อาจไม่ใช่ปัญหาเฉพาะภายในนาฏศิลป์เอง โครงสร้างของสังคมเห็นว่าเต็นกินรำกินเป็นส่วนประกอบ เขาไม่เห็นคุณค่า ไม่เห็นว่ามันจะกล่อมจิตใจคนได้ ทำให้คนไม่กลายเป็นคนเลว ศิลปะมีค่าตรงนี้ แต่เราไปจับไปต้องไม่ได้เท่านั้นเอง เมื่อสังคมส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นตัวประกอบ สถาบันต่างๆก็ไม่มีอะไรรองรับ เวทีให้ศิลปินก็น้อย ที่มีอยู่ก็ไม่เป็นกิจลักษณะ ถ้าเราเทียบกับเมืองนอก เขามี Gallery มีโรงละคร โรงโอเปร่า ซึ่งพร้อมและให้เกียรติผู้แสดง แต่เมืองไทยเราไม่มี แต่อย่างไรก็ตามศิลปะศิลปินอย่างไรเราก็ต้องปรับให้เข้ากับสังคมปัจจุบัน และกระทรวงศึกษาธิการ รัฐบาล จะ

ต้องให้ความสำคัญ มีเวทีให้ ทางนาฏศิลป์ก็สามารถนำนักศึกษาไปหาความชำนาญได้ ปัจจุบันเห็นอยู่ว่ามีเวทีน้อยแคไหน หนึ่งใน เวทีโรงแรม แล้วก็เหลือน้อยแคไหน เป็นครูหรือก็เต็ม แล้วเวทีเอกชนมีแคไหน นอกจากศูนย์สังคีตศิลป์ โรงแรม ของรัฐมีที่ไหนให้นักศึกษา ศูนย์วัฒนธรรม โรงละคร ให้นักศึกษาแสดงก็ครึ่ง ถ้าเขาไม่มีเวที เขาจะเรียนไปทำไม เขาไม่รู้จะร้องจะเล่นไปทำไม ก็ล้มระเนนระนาด เหมือนเพลงพื้นบ้านปัจจุบัน ไม่รู้จะฝึกไปทำไม ฝึกไปแล้วก็ไม่ได้เล่นได้แสดง ทิวก็ไม่ได้ออก นี่ปัญหาภายในเอง ปัญหาภายนอก ก็มีขึ้นเท็จอย่างใหม่ มีหนัง มีละคร มีโทรทัศน์เข้ามา มันต้องแข่งทั้งตัวเองและคู่แข่งหลายแบบ

การละเล่นพื้นบ้านพื้นเมืองของเรา 20-30 ปีที่ผ่านมาชบเซาลงกึ่งน่าห่วง แต่ที่จริงมันก็ไม่มียอะไรถาวร เพลงเรือมันหมดหน้าที่ไปเพราะมันไม่มีการทอดกฐินทางน้ำแล้ว เพียงแต่ว่าที่มันเสื่อมเพราะมันไม่มีการบันทึกศึกษา ไม่มีการสนใจเก็บเป็นทางการ ของดีมีค่าเลยหายไปเยอะแยะ กลอนเพลงต่างๆที่ตีคุณค่า ซึ่งแสดงปฏิภาณของคนไทยหายไปเยอะ แสดงว่าเราไม่เห็นคุณค่ามันเท่าไร เนิ่งทำกันไม่กี่ปีและก็ไม่ทันการเท่าไร หายไปเยอะ ทำไม่ทันเยอะ

เมื่อเรารู้อย่างนี้แล้วเราก็ไม่น่าปล่อยไปตามยถากรรม เราไม่ได้หวังว่าเพลงเรือจะกลับมาเป็นที่นิยมอีก อันไหนที่ใช้ได้เราก็นำมาใช้ อันไหนใช้ไม่ได้เราก็ปล่อย ปล่อยในที่นี้หมายความว่า เราเก็บไว้แล้ว เพื่อพิสูจน์ว่ามันเคยมี อาจจะมีหรือไม่ดีก็ได้ แต่ถ้าปล่อยไปตามยถากรรม ไม่เก็บอะไรทั้งสิ้น มันก็ไม่ถูก ปล่อยในที่นี้หมายความว่าเก็บไว้แล้ว จากนั้นถ้าสังคมไม่ยอมรับ เพราะมันหมดหน้าที่ หมดบทบาท ก็ถือว่าเป็นเรื่องปรกติ แล้วอาจารย์วิทยาลัยนาฏศิลป์ควรทำจุดนี้มาก นอกจากทำหน้าที่สอนอย่างเดียว เพราะเป็นเรื่องการศึกษาอย่างหนึ่ง เขาต้องพร้อมตอบคำถามได้ ผมอยากรู้ขอความรู้หน่อย นาฏศิลป์ตอบหน่อยสิว่าลิเกเล่นอย่างไร เขาออกแขกอย่างไร คุณไม่มีความรู้พื้นฐานเลย คุณก็ไม่ได้ทำหน้าที่เท่าที่ควร คุณต้องรู้ทั้งเก่าและใหม่ ต้องรู้ทั้งอดีตและปัจจุบัน

ถาม ขอข้อเสนอแนะสำหรับอาจารย์หรือสำหรับวิทยาลัยนาฏศิลป์ต่อนาฏศิลป์พื้นบ้าน

ตอบ ขอให้อาจารย์ช่วยอนุรักษ์สิ่งต่างๆเอาไว้ รับผิดชอบค้นคว้า เก็บข้อมูล

ให้เร็วที่สุดแข่งกับเวลา ขณะเดียวกันก็ถ่ายทอดออกมาทั้งในรูปการแสดง สื่อต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือ การร้อง การบันทึกแผ่น การทำวิดีโอ ถ่ายทอดทางโทรทัศน์ ขณะเดียวกันก็หา
งานรองรับให้นักศึกษา และต้องประสานงานกับหน่วยงานอื่น กับผู้อื่นด้วย.

สัมภาษณ์อาจารย์เสรี หวังในธรรม
ผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมศิลป์ กองการสังคม กรมศิลปากร

2 ธันวาคม 2533

ถาม อาจารย์คิดว่าวิธีการที่จะอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านมีอะไรบ้าง?

ตอบ การอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านเป็นสิ่งที่จะต้องทำเป็นอย่างยิ่งและสามารถทำได้ โดยการเก็บรวบรวมและเก็บรักษาไว้ นี่เป็นวิธีการที่ดีที่สุด ส่วนการอนุรักษ์โดยการเผยแพร่การแสดงนั้นมิอุปสรรคมาก เพราะ หนึ่ง ในปัจจุบันนี้การแสดงแต่ละครั้งมีค่าใช้จ่ายสูง สอง วงจรที่จะรับการแสดงประเภทนี้มันไม่มี สำหรับการเก็บรักษาไว้มันจะทำอย่างไร หนึ่ง ต้องเก็บไว้เป็นหลักฐาน สอง สืบทอดไว้ อย่างน้อยก็ในแวดวงของวิทยาลัยนาฏศิลป์แต่ละท้องถิ่น แต่เท่าที่ทำมานั้น พอมีงานที่ก็ไปศึกษากันที่ มันสูญเปล่า ไม่ทันการณ์ ของทุกอย่างมันอยู่ที่ตัวบุคคล แต่คนที่รู้ที่เล่นในปัจจุบันเขาไม่ถือเป็นอาชีพ ก็มีโอกาที่จะหลงลืม ไม่แน่ใจ ไม่ถูกต้อง วิธีการทำยังไง ก็โดยการเดินทางไปถ่ายทอดจากชาวบ้านถึงแหล่ง แล้วนำมาถ่ายทอดแก่นักเรียน ถ้าทำเป็นหลักสูตรได้ยิ่งดีเหมือนอย่างโขนละคร แต่เท่าที่มีประสบการณ์ เวลานี้การเล่นพื้นบ้านพื้นเมืองมีปัญหามากคือ มีคนไปค้นพบมาแล้วบอกว่า เป็นของเก่า ซึ่งที่จริงไม่ใช่ เป็นของเกิดที่หลังนี้เอง คือมันไม่ใช่แบบรำแม่บท หรือแม่ท่าโขน ซึ่ง มีมานานแล้ว

การอนุรักษ์ต้องอนุรักษ์ของเก่าที่เป็นของเก่าจริง ๆ แล้วรวบรวมไว้ อย่างอีสาน เขาแบ่งเป็นอีสานเหนือ อีสานใต้ ก็เก็บให้ชัดเจนว่านี่เป็นของอีสานเหนือโดย เฉพาะ ไม่ว่าจะหลายของเพลง ลักษณะท่ารำ ซึ่งเป็นของแน่นอนว่ามันต้องปะปนกัน ผม เคยเข้าไปร่วมการสัมมนา ก็ทะเลาะกันว่านี่ของอีสานเหนือ นี่ของอีสานใต้ ทำให้เกิดปัญหาแตกร้าง ตอนที่ทำเต็นท์กำ รำเหย้อย พาดผ้า เรายกกองไป เราไปสืบหา มีตัวครู อยู่ไหน ที่เราพบเป็นครูที่สังคมยอมรับว่าเป็นพ่อเพลงแม่เพลงที่ทุกคนยอมรับ เราต้องเข้าใจว่า คนในพื้นที่บ้านท่านเล่นสนุกอย่างเดียว ไม่ได้จดจำตามขั้นตอน ดังนั้นระบบทฤษฎี ระบบขั้นตอน ไม่ค่อยมี เป็นฟรีสไตล์ นี่เราต้องรวบรวมไว้ก่อน ที่นี้ถึงอีกขั้นตอน คือมีงานแสดงขึ้นมาเราก็จัดแสดง ก็ให้ผู้รู้ตัดตอนมาแสดง 10 นาที 15 นาที เอาทั้งหมดไม่ได้ ก็เอาแต่ช่วงสนุกสนานมาเล่น ถ้าเรายังมาเกาะอยู่ว่ามันผิดเอามาเล่นไม่ได้ มันก็เจริญได้ยาก

ที่นี้เมื่อเราได้มันมาแล้วก็ต้องเผยแพร่ ไม่งั้นก็เหมือนกับเก็บไว้ในพิพิธภัณฑ์

การเผยแพร่ทุกคนอยากทำ แต่ไม่มีงบประมาณ อย่างผมอาทิตย์หนึ่งอยากได้เวลาของสถานี โทรทัศน์มาแสดงละครเวที ละครนอก ละครใน แต่ทำไม่ได้ อย่างที่โรงละครแห่งชาติ อยากจะเล่น โขน 3 เดือนรวดแต่เล่นไม่ได้ เพราะต้องเล่นละคร มีดนตรีมีอะไร ก็ทำไม่ได้ แต่ที่ทำไม่หยุดคือ เสาะหา สืบหา วิธีการสืบหาที่ดีที่สุดที่อยากแนะนำคือ ให้ให้นักเรียน เพราะนักเรียนมีพ่อแม่ปู่ย่าตายาย ให้นักเรียนไปหาซื้อรำพื้นบ้านมาสองอย่างสามอย่าง เอาแต่ชื่อมาก่อน แล้วเราจะได้อะไรแปลก ๆ ข้อมูลจะออกมา เมื่อ 10 ปี 50 ปี 100 ปีก่อนเขาเล่นอะไร งานสงกรานต์ เข้าพรรษา เขาเล่นอะไร ได้ชื่อมาแล้วเราก็ไปค้นหา ไม่เฉพาะเรื่องร้องรำทำ เพลง เรื่องลายผ้า เรื่องศิลปะพื้น ก็มาจากอย่างนี้

ถาม ใครขอคำแนะนำวิธีปฏิบัติในการออกไปเก็บข้อมูล

ตอบ ขอแนะนำคือ อย่าไปเป็นทางการ เพราะชาวบ้านมี 2 ประเภทคือประเภทหนึ่งเป็นผู้รู้จริง แต่ไม่กล้า กลัวเป็น กลัวคำว่าศิลปะกร อีกประเภทหนึ่งคือ รืออย่างงู ๆ ปลา ๆ แต่พูดเก่ง พูดให้เราเข้าใจ เราก็เก็บข้อมูลนั้นมา เวลาไปเราก็ต้องใช้การสังเกต พื้นฐานคือ มีใจรัก มีความอดทน อดสาหัส ช่างสังเกต มองอะไรออก น้ำมันใหม่ น้ำมันเก่า มันมีแววของมันอยู่ สังเกตจากภาษา ลักษณะท่ารำ เราต้องรู้ว่าพื้นฐานของพื้นเมืองคือความสนุก อาจจะเมาบ้าง เป็นท่าอึดโน้มติ ปัญหาคือ ต้นแบบ ถ้าส่วนใหญ่ทำก็เป็นว่าใช้ได้ อย่างพาดผ้าหลักก็คือที่เท้า ท่ารำอิสระ ไม่ใช่คนหลังโกงเราก็รำแบบหลังโกง มันไม่ใช่

ถาม การอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านที่เล่นเป็นเรื่องจะทำอย่างไร?

ตอบ ปรกติการแสดงชนิดไหนเล่นเป็นอาชีพ ยึดเป็นอาชีพจะไม่สูญง่าย ๆ แต่ในความไม่สูญมันจะไม่มหัศจรรย์ ไม่เหมือนโขนละคร อย่างโน้ตราชองบักซ์ไต้ของเก่า ๆ นี่เล่นไม่เป็นแล้ว เพราะคนไม่ดู มันก็ค่อยสูญไป แล้วไม่ใช่หน้าที่ของชาวบ้านที่เขาจะอนุรักษ์ เพราะถ้าเขามัวแต่รักษาเขาอดตายไม่มีคนหา ถ้าเขาเล่นอย่างนั้นเขาก็อยู่ไม่ได้ สังคมมันบีบให้พัฒนา แต่จะพัฒนาไปทางไหน ทางราชการ ทางวิทยาลัยนาฏศิลป์ น่าจะเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น อาจารย์ควรจะไปต่อท่ารำไว้ ฝึกหัดไว้ แต่มันก็ลำบากที่ครูอาจารย์มีพื้นฐานทางนาฏศิลป์ภาคกลางแบบมาตรฐาน แต่ที่ไม่ควรทำคืออย่าไปเปลี่ยนของเขา ควรรักษาของเขาไว้ แม้จะไม่ได้ทั้งหมด ได้ไว้เป็นรากฐานบางส่วนก็ยังดี เพราะพื้นบ้านพื้นเมืองมีเอกลักษณ์ของตนเองทั้งนั้น เราจะต้องรักษาเอกลักษณ์นั้นไว้

ถาม อาจารย์มีความคิดเห็นในเรื่องการพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้านของวิทยาลัยนาฏศิลป์ในส่วนภูมิภาคอย่างไร?

ตอบ ก็น่าสนใจในเรื่องของพัฒนาการ แต่ในเรื่องการอนุรักษ์ของเดิม ไม่น่าเชื่อว่าเป็นของเก่าแท้ เพราะวิธีการที่ได้มานั้นรีบเร่ง จำเป็นต้องให้เสร็จวันนั้นวันนี้ ก็รีบทำ มันก็ไม่น่าผิด แต่คนที่พัฒนามีทุนความรู้แค่ไหนที่จะพัฒนา พัฒนาอย่างไร มันก็มีเงื่อนไข

ถาม กิจกรรมอย่างอื่นของอาจารย์วิทยาลัยนาฏศิลป์ นอกจากเก็บรวบรวมนาฏศิลป์พื้นบ้านแล้ว อาจารย์คิดว่าควรจะทำอะไรอีกบ้าง?

ตอบ ที่น่าทำคือ เอาการแสดงของชาวบ้านของพื้นบ้าน เช่น ลิเก หมอลำ มาเล่นมาแสดงให้คนได้ดู แต่มันก็ติดขัดอยู่ที่งบประมาณ เพราะหาเขามาเราต้องสนับสนุนในเรื่องการเงิน คนดูเก็บเงินก็ไม่ได้ ต้องดูฟรี ผมเคยคิดว่าอย่างนิทรรศน์ วิทยาลัยนาฏศิลป์ควรไปเล่นในวันเสาร์-อาทิตย์ เล่นดนตรี เล่นรำ 2-3 ชุด นิทรรศน์ทุกแห่งก็นำของโบราณมาโชว์มาแสดง มีประวัติบอก ก็เป็นจุดให้คนสนใจ แรก ๆ ก็ค่อย ๆ ทำ อย่าไปคาดหวังสูงนัก แต่การของงบประมาณมันก็ต้องคิดว่าคนจะดูเท่านั้นเท่านั้นตามระเบียบ มันก็ขัดกันอยู่ ที่ผมทำก็เอาการแสดงมาเล่นที่สังคีตศาลา จุดประสงค์ก็เพื่อร่วมกลุ่มให้เขาพบปะกัน แล้วก็เพื่อจัดการแสดงราคาถูกให้ประชาชนชม เพราะเป็นหน้าที่ของกรมศิลปากร

อีกเรื่องคือ การยกย่องนาฏศิลป์ไทยแล้วดูถูกนาฏศิลป์พื้นบ้าน ซึ่งเรื่องนี้จะไปโทษตัวอาจารย์ก็คงไม่ได้ เพราะเขาเรียนมาอย่างนั้น นาฏศิลป์พื้นบ้านมีสอนเสียเมื่อไหร่ คนในวิทยาลัยนาฏศิลป์ก็ถูกสอนเรื่องโขนละคร เรื่องพื้นบ้านเพิ่งมาพื้นสมัยอาจารย์ธนิศน์เอง (หมายถึงอาจารย์ธนิศน์ อยู่โพธิ์ อดีตอธิบดีกรมศิลปากร - ผู้สัมภาษณ์) เราต้องฝากไว้กับนักโบราณคดี เขาไปท่อม ๆ ไปเห็นอะไรมาก็บอกกัน การศึกษาศาสตร์พวกนี้เราต้องใช้ศาสตร์หลายสาขามาประกอบกัน เรื่องโขนละครนี่น่าเป็นแค่เรื่องหนึ่งในหลายร้อยเรื่องซึ่งเราไม่รู้จัก

ที่จริงโขนละครหรือนาฏศิลป์พื้นบ้านนั้นมีคุณค่าเท่าเทียมกัน โขนละครก็มาจากพื้นบ้าน เพียงแต่มาอยู่ในมือของผู้มีอำนาจ มาอยู่ในวัง ก็สวยงามวิจิตรขึ้น เพราะมีโอกาสปรับปรุง ส่วนของชาวบ้านนั้นก็เล่นกันไปไม่ได้ปรับอะไร โขนของกรมศิลปากรกับลิเกของชาวบ้านคณะหนึ่ง มีคุณค่าทางวัฒนธรรมทัดเทียมกัน ไม่ควรไปดูถูก

ถาม อาจารย์มีคำแนะนำแก่อาจารย์วิทยาลัยนาฏศิลป์ ในเรื่องการอนุรักษ์และพัฒนา นาฏศิลป์พื้นบ้านต่อไปในอนาคตอย่างไรบ้าง?

ตอบ การค้นคว้าเก็บรวบรวมเรื่องนาฏศิลป์พื้นบ้านนั้นต้องใช้ความอดทนอย่างสูงมาก เพราะชาวบ้านเขาไม่รู้หรือกว่า สิ่งที่ดีในตัวเขานั้นมันมีคุณค่า เขาไม่รับรู้อาชีพที่เขาจะทำอนุรักษ์ เพราะเขาต้องทำนา ต้องทำมาหากิน ไม่ได้เล่นเป็นอาชีพ และการสืบหาเป็น ขั้นตอนแรกที่ต้องรีบทำ แล้วการอนุรักษ์และฟื้นฟูจึงจะตามมา เราต้องรีบเพราะมันจะตายมัน จะหายหมดแล้ว เพราะสิ่งเหล่านี้อยู่กับตัวคน คนแก่ ๆ ก็ตายไป สิ่งเหล่านี้ก็ตายไปกับตัว แล้วเขาก็ไม่อนุรักษ์เพราะไม่ใช่อาชีพเขา เป็นแค่งานอดิเรก เพราะฉะนั้นเรามองไม่เห็นคุณค่า ก็อยู่ที่เราที่จะให้เขาคายออกมาได้ ก็ต้องทำอย่างที่ยกบอกคือ รีบสืบหา งานวิจัย งานเขียนก็จำเป็น แต่ของพวกนี้ไม่ใช่งานบนโต๊ะ มันต้องลงไปสัมผัส ไปเห็นเขาเล่นจริง ๆ แล้วจึงจะเข้าใจ เรื่องพวกนี้เป็นศาสตร์ต้องศึกษาให้ลึกซึ้ง.

ถาม อาจารย์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องการอนุรักษ์และพัฒนาอนุศิลป์พื้นบ้านอย่างไรบ้าง?

ตอบ ก่อนอื่นเราต้องยอมรับก่อนว่า ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงนี้เป็นสัจธรรม ถ้าไม่มีการเปลี่ยนแปลงก็ตาย เรื่องอนุศิลป์พื้นบ้านก็เช่นเดียวกัน ทั้งนี้ในเรื่องการอนุรักษ์และพัฒนาการแสดงหรืออนุศิลป์พื้นบ้าน ถ้าใช้ของเก่าแก่เลย ไม่ว่าจะเป็นการแสดง การแต่งกาย เพลงร้อง ท่วงทำนองไม่เปลี่ยน เนื้อหาไม่เปลี่ยน ว่ากันแค่ง ๆ หักข้อออกก็หักข้อออก อย่างนี้เรียกว่า อนุรักษ์ ซึ่งรวมถึงการส่งเสริม แล้วก็เผยแพร่ให้ประชาชนดู มาถึงการพัฒนา เช่นหมอลำ หมอลำเพลินเล่นกัน 2 คน คนก็ไม่คู่ ก็ต้องพัฒนาโดยยึดรูปแบบเดิม แต่เปลี่ยนเนื้อร้องใหม่ เอาเรื่องปัจจุบันมาใส่ บางทีก็เปลี่ยนรูปแบบมีหางเครื่องออกมาเต้น เอากีตาร์ กลองชุด เข้ามาประกอบ แทนที่จะใช้แคนอย่างเดียว นี้เรียกว่าการพัฒนา

การอนุรักษ์และพัฒนานี้มันขัดแย้งกัน ถ้าอนุรักษ์ก็ต้องยึดของเดิมเล่นแบบเดิมตลอด แต่สังคมปัจจุบันถ้าเล่นแบบเดิมก็ไม่มีคนจ้าง หมอลำแบบเดิมก็ตาย แต่ถ้ายอมให้พัฒนา โดยยังยึดรูปแบบเดิมบ้าง มีการบ่งหู ขึ้นด้วยเพลงอะไร มีแคนประกอบ ทำรำอาจคงเดิม แต่เครื่องแต่งกายเปลี่ยน มีเครื่องเสียง แสง สี เข้ามาประกอบ เป็นการพัฒนา มันถึงจะอยู่ได้ ถ้าบอกเอามาประชันกันระหว่างของเดิมกับของพัฒนา ถามว่าใครจะดูแบบไหน อะไรก็ตามที่อนุรักษ์อย่างเดียวไม่พัฒนา สิ่งนั้นต้องตาย สิ่งที่อนุรักษ์ได้ต้องเป็นวัตถุ การแสดงมันต้องพัฒนา แต่อนุรักษ์ได้โดยการเก็บรูปแบบไว้ ทางภาพ ทางวิดีโอ แล้วก็เผยแพร่ออกไปเพื่อการศึกษา แต่ถ้าเผยแพร่เพื่อให้คนได้ดูแบบของเดิม คนไม่สนใจยกตัวอย่างลิเกกับภาพยนตร์ เมื่อก่อนลิเกคนดูเยอะ เดียวนี้เสื่อมไปสู้นั่งไม่ได้ ลิเกจะอยู่ได้ก็ต้องพัฒนา การนั่งใจกระเบน การแต่งหน้า การแต่งกายมีเครื่องเพชรหรรหรา ดนตรีก็ไปเล่นเพลงลูกทุ่ง เพลงสตริง นี่มันต้องพัฒนา ไม่นั่งอยู่ไม่ได้

อย่างหนังตลกภาคใต้เดี๋ยวนี้ก็เปลี่ยนไป มีการเอาออร์แกนไฟฟ้าเข้ามาประสมวง แทนที่จะมีแต่โหม่ง ปี่ เหมือนเดิม แต่การดำเนินเรื่อง การไหว้ครู การเชิด ก็ยัง

คงรูปแบบเดิม เนื้อหาเอาเหตุการณ์ปัจจุบันมาใช้ คนดูก็รักที่ชอบ ถ้ายกกว่าไม่ได้ คุณทำไม่ได้ เขาก็อยู่ไม่ได้เหมือนกัน ก็อย่างเรื่องรามเกียรติ์ ผู้ชนะสิบทิศ อาจารย์เสรีท่านนำมาทำใหม่ เรื่องมันก็ยังเหมือนเดิม แต่ท่านเปลี่ยนแบบ คนดูก็ชื่นชอบ

ถาม วิทยาลัยนาฏศิลป์ควรเข้าไปมีบทบาทในการพัฒนาอย่างไร

ตอบ มีบทบาทอย่างนี้ คือไปเสนอแนะว่าการเปลี่ยนแปลงพัฒนาอย่าให้โสดโผนเกินไป นักจนรับไม่ได้ เช่น หมอลำ เอาทางเครื่องมาต้นแบบไว้ เราก็แนะนำว่าอย่างทำเลย อย่างนี้ไม่ใช่ เป็นเชิงอาจารย์ไม่ถูกต้อง เราก็ขอร้องเขา แต่ก็ไปรุกรานไม่ได้เพราะเป็นอาชีพเขา เขาหาเลี้ยงชีวิตเขา ครอบครัวเขา เราก็มีวิธีการทำคือ อนุรักษ์โดยการจัดงานวัฒนธรรมทุกภาคทุกปี หมุนเวียนไป เอาของเก่า ๆ การเล่นเก่า ๆ ไปให้ชาวบ้านดู คนเขาก็ดู แต่โดยเนื้อแท้เราห้ามไม่ได้ ศิลปะบางอย่างมันหายไปเพราะเราไม่ยอมให้เปลี่ยนรูปแบบ สมัยก่อนครูแรง อย่างปี่พาทย์ถ้าเหล่าแหกเหล่าแหกกอนั้นไม่ดี ถ้าเราเชื่ออย่างนั้น เพลงใหม่ ๆ มันก็ไม่เกิด เพลงเก่า ๆ ก็ตายไป อย่างวงฟองน้ำก็เป็นอีกรูปแบบหนึ่ง เป็นของใหม่ เพลงปี่พาทย์ปัจจุบันอาจไม่ได้เล่นแบบ 100 ปีที่ผ่านมาแล้ว มันต้องพัฒนา ถามว่า โขนเดี่ยวนี้เป็นอย่างไร โขนเอกชนมีบ้างไหม ไม่มีแล้ว มีกรรมศิลป์ากรที่เดี่ยว ค่าจ้างก็แพง โขนชาวบ้านไม่มี ชาวบ้านจะดูก็ไม่ได้ โขนยังรักษารูปแบบเดิมไว้ได้ แต่ไม่มีใครจ้างไปเล่นแล้ว กลุ่มอนุรักษ์ก็ให้เขาอนุรักษ์ไปอย่างโขนนี้ แต่อีกฝ่ายอย่างอาจารย์หมอนพนิศ (น.พ. พูนพิศ อมาตยกุล อาจารย์มหาวิทยาลัยมหิดล ผู้มีความสนใจด้านดนตรีไทยเป็นพิเศษ-ผู้ล้มภาชน์) เขาเห็นว่าน่าจะเปลี่ยนบ้าง หมอนพนิศไม่เล่นแบบเดิม นำเสนอแบบใหม่ คนก็ชอบ อย่างวงฟองน้ำก็ทำใหม่ อาจารย์เสรีก็ทำใหม่ ตัดต่อโขนละครนำเสนอรูปแบบใหม่ ถ้าโขนเล่นแบบเก่ากับเล่นแบบอาจารย์เสรี ถามว่าคนจะดูใคร

การพัฒนานี้เป็นของแน่ว่าของเก่าต้องหาย แต่ที่หายไม่ได้หายไปหมดอย่างลิเก ที่ว่ามาแล้วว่าการเล่นเมื่อ 100 ปีที่ผ่านมาถึงปัจจุบันก็เปลี่ยนไป ไปดูรูปที่หอจดหมายเหตุ ได้ ไม่เหมือนเดิม อย่าง พ.ศ. 2533 นี้ยุคสตรีง อีก 100 ปีข้างหน้าคนก็ว่าเก่า เชย มันก็เปลี่ยนไป การอนุรักษ์นั้นไว้วิถีเดียวคือทางเอกสาร วิดีโอ สไลด์ แล้วนำเสนอให้คนดูเห็นเป็นระยะ ๆ

ถาม อาจารย์มีความคิดเห็นในเรื่องการพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้านในปัจจุบันเป็นอย่างไร?

ตอบ การพัฒนาจะตอบดีหรือไม่ดีไม่ได้ เพราะนาฏศิลป์ไม่มีดีหรือไม่ดี ตอบได้แต่เพียงว่าตรงไหนควรทำ ตรงไหนไม่ควรทำ อย่างวิทยาลัยนาฏศิลป์เอาอาชีพ เอาวิถีชีวิตของคนมาทำการละเล่น อย่างเหย้าฆ้อมตแดง เป็นชีวิตเขา แล้วมาทำเป็นระบำจริง ๆ แล้วมันไม่ใช่ โบราณเขาไปหามตแดงเขาไม่รำกัน แต่นี่เป็นการพัฒนา เป็นการนำเสนอ เราต้องมองว่าเขาเล่นเหย้าฆ้อมตแดงนี่อะไรเป็นเนื้อหาสาระของอีสานบ้าง หนึ่ง การแต่งกาย แต่งแบบเดิมมัย สอง คนตรี ท่วงทำนองเป็นของอีสานมัย สาม ทำรำยังรำแบบเดิมมัย ไม่ใช่แบบยั่วยวน ลี มันเป็นวิถีชีวิตเขาหรือเปล่า ถ้าเป็นอย่างนี้อยู่เรายอมรับได้ เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนา อย่างนี้เรายอม แต่ต้องไม่ให้เป็นที่ธุรกิจการค้า แล้วยั่วยวนกิเลส ยั่วยวนทางเพศ อย่างนี้ไม่ถูก แต่ถ้าเขาทำถูกต้อง เราก็ยอม แต่บางอย่างก็ไม่เหมาะ เช่น เชิงไม้กวาดทางอุตรดิตถ์ ทุกอย่างก็โอเค การแต่งกาย คนตรี ทำรำ แต่นอบเขาไม้กวาดมาโบก มันก็ไม่เหมาะสมกับประเพณีคนไทย คนไทยเขาคืออย่างนี้อีกหน่อยไม่ต้องทำเชิงกลิ้งสากกระเบือหรือ เรายอมรับไม่ได้มันไม่เหมาะสม

เดี๋ยวนี้การประดิษฐ์อะไรใหม่ ๆ ขึ้นมามีเป็นอันมาก เพราะสาเหตุ หนึ่ง นาฏศิลป์เป็นผู้ทำขึ้นมา สอง บรรดาผู้มีอำนาจราชศักดิ์ในจังหวัดสั่งมา บางทีก็ทำกันวันสองวัน ออกมาแล้ว 1 ชุด ไม่มีค่าทางศิลปะ อาจารย์วิทยาลัยครูก็จบนาฏศิลป์ แล้วอยากสร้างผลงานอะไรขึ้นมา บางทีก็ให้นักศึกษาคิดขึ้นมา เด็กก็ทำใหม่เอาคะแนน พอจบไปก็นำความคิดนี้ไปใช้ เรายอมให้มีชุดใหม่ ๆ ได้ แต่ต้องยึดการแต่งกาย ทำรำ อย่าเพี้ยนอย่าแปลง อย่างอีสานใช้เครื่องทอง ใช้เกี้ยว ซึ่งไม่ใช่ของอีสาน อีสานเขาใช้เงิน ไปรัดแขนรัดข้อมือ อีสานเขาไม่มี

บางทีเราก็วิจารณ์ไปที่โคตมตอกกลับมา บางคนก็ท้อเลิกเขียนไป บางทีก็บอกว่าจะมารู้ดีกว่าเขาได้ยังไง เขาจบวิทยาลัยนาฏศิลป์มา แต่นาฏศิลป์นี้จบทางนาฏศิลป์ของราชสำนัก ต้องจับมือกรัดนิ้ว แต่ของพื้นบ้านนี้เขาไม่จับ อย่างชิง โทษดำ นี้เขาไม่จับ เขารำแบบมือแป้ ๆ กาง ๆ พอนาฏศิลป์ไปรำก็ไปจับ เด็กเห็นครูทำก็ทำตาม มันก็ไปเลยจากชิงที่แป้มือ กลายเป็นจับแบบนาฏศิลป์หมด เราไม่บอกว่าใครทำลาย แต่ทำอย่างไรให้ละเอียดอ่อน ผมไม่ได้แอนตี้เรื่องการพัฒนา แต่ต้องอยู่ภายใต้หลักการและเหตุผลที่ดี จะทำอะไรควรค้นคว้าให้ลึกซึ้งหน่อย และอย่าเอาใจนายจนเกินไป

ถาม อาจารย์มีข้อเสนอแนะสำหรับการอนุรักษ์และพัฒนาอนุรักษ์ศิลป์พื้นบ้านอย่างไรบ้าง?

ตอบ การอนุรักษ์นี้ควรทำไว้โดย หนึ่ง มีเอกสารไว้ สอง ทำวิดีโอไว้ ทำภาพไว้ แต่จะอนุรักษ์และส่งเสริมให้เล่นอย่างเดิม สังคมปัจจุบันไม่ยอมรับ ยึดเป็นอาชีพไม่ได้ แล้วเราคาดการณ์ในอนาคตไม่ได้ แต่เราต้องยอมให้เขาพัฒนา อะไรก็ตามมันต้องเปลี่ยนแปลงไป.

สัมภาษณ์ อาจารย์สวัสดิ์ ปิยะกาญจน์
ผู้อำนวยการกองศิลปศึกษา กรมศิลปากร

30 พฤศจิกายน 2533

ถาม วิทยานาฏศิลป์ กรมศิลปากร มีบทบาทในการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้าน
อย่างไร?

ตอบ เดิมเรามีวิทยาลัยนาฏศิลป์ที่กรุงเทพแห่งเดียว ต่อมาเราขยายไปที่
เชียงใหม่ ซึ่งอยู่ในแผน 4 พอปลายแผน 4 ต่อแผน 5 เราก็ขยายไปสู่ภาคอื่นๆ โดย
กำหนดไว้ว่าภาคละ 2 แห่ง วัตถุประสงค์ตอนนั้นคือ ปฏิบัติตามหน้าที่ของกรมศิลปากร
คือ การอนุรักษ์นาฏศิลป์และดนตรี ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลัก เป็นนโยบายของกรมศิลปากร
ซึ่งมอบให้กองศิลปศึกษาเป็นผู้ทำ การอนุรักษ์เราพูดถึงนาฏศิลป์ดนตรี เราพูดลุ่ม
นาฏศิลป์ดนตรีมี 2 ลักษณะ คือ Classic ได้แก่ โขน ละคร ทางกรุงเทพฯ ทาง
ภาคกลาง ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของไทย แต่นอกจากนี้แล้ว ในส่วนภูมิภาคยังมีเอกลักษณ์
ของแต่ละแห่ง ไม่ว่าจะเหนือ อีสาน ใต้ หรือภาคกลางนอกเหนือกรุงเทพฯ เช่น พวก
เพลงเรือ ประบอก ไอแซว และอีกหลายๆ เพลงซึ่งเป็นเอกลักษณ์ เราได้เขียนวัตถุประสงค์
ไว้ว่า เราต้องการเผยแพร่ดนตรีนาฏศิลป์ออกสู่ภูมิภาค แล้วผลิตคนออกมาเป็น
ครุนาฏศิลป์ดนตรี บริการหน่วยราชการ เอกชน ประชาชนทั่วไปในเขตนั้นๆ แล้วเรายัง
มีวัตถุประสงค์อีกอย่างหนึ่ง คือ อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม นาฏศิลป์ดนตรีพื้นเมือง อันนี้
เน้นตลอดเวลาที่ผมบริหารอยู่ โดยให้วิทยาลัยที่อยู่บริเวณนั้น ไปศึกษาค้นคว้า ไปสืบ
ทอด ไปหาความรู้เรื่องเพลงเรื่องรำ โดยวิธีการ ๒ ทาง ทางหนึ่งเราเข้าไปหา ไป
เรียนจากเขา เช่นภาคอีสานเราส่งคนมีความรู้เรื่องดนตรี เพื่อไปศึกษาไปเรียนดนตรี
จากเขา หรือส่งคนที่มีความรู้เรื่องรำ ไปศึกษาวิธีรำจากเขา เป็นวิธีหนึ่งที่เราทำ วิธี
ที่สอง เราเชิญเขามาเป็นครูสอนให้เรา ซึ่งอันนี้ทุกแห่งเขามีครูพื้นเมือง ทั้งนาฏศิลป์
และดนตรี เชิญเขามาสอนเป็นรายชั่วโมงหรือประจำ เป็นทางหนึ่งที่จะให้เขาถ่ายทอด
มาเป็นครูให้กับลูกศิษย์ เป็นวิธีที่เราทำ เป็นนโยบายหลัก แล้วทุกแห่งผมเน้นเรื่องนี้
หมด บั๊กซ์ใต้เอาโน้ตรำca หนึ่งตลุง เพลงบอกไหม อีสานมีเซิ้งมีรำทั้งลาวทั้งเขมรหรือ
ไม้ ทางเหนือเขามีอยู่แล้วเรื่องพ็อน เอาครูเก่าๆทางเหนือมาสอน ส่งคนไปเรียน เป็น
จุดที่เราทำอยู่ เป็นวัตถุประสงค์หลักรองมาจากนาฏศิลป์ดนตรีที่เป็น Classic โดยนำ

หนักเราให้ความสำคัญเท่ากัน แต่ในภาคปฏิบัติอาจไม่เท่ากัน หมายความว่าคนของเรา
บางแห่ง ไปหาไปค้นไปสืบเสาะไปเรียนมาอาจไม่เท่ากัน แต่วัตถุประสงค์เราให้เท่ากัน

ถาม นอกจากสืบทอด ถ่ายทอดแล้ว มีบทบาทด้านอื่นๆอีกหรือไม่?

ตอบ มีก็ในด้านวิชาการ ด้านวิชาการเราก็เห็นการวิจัยไม่พียง แต่เราจะวิจัย
อย่างไร วิธีไหน วิจัยแบบ Pure Research เราไม่ได้ทำ ผมคิดว่าเราไม่ได้ทำ แต่
Action Research เราทำ ครูอาจารย์เราก็ไปดู ไปจดทำรำ ซึ่งเป็น Action
Research ง่ายๆ ซึ่งเขาทำอยู่ ทางวิชาการก็เห็นเรื่องนี้ไม่พียง อีกเรื่องหนึ่งก็คือการ
เขียนหนังสือ ตำรา กองสนับสนุนอยู่แล้ว ไม่ว่าจะครูทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค เพราะ
นอกจากจะเป็นการรวบรวม อนุรักษ์ศิลปะด้านนี้แล้ว ยังเป็นผลงานของตัวอาจารย์เพื่อ
ประกอบการพิจารณาตำแหน่ง เพิ่มตำแหน่งได้ เลื่อนระดับได้ แต่เรื่องนี้ก็มีปัญหาที่รู้ๆ
อยู่ว่า ส่วนใหญ่อาจารย์นาฏศิลป์ดนตรีไม่นิยมเขียน ทางปฏิบัติทำได้แต่ไม่ชอบบันทึกไว้
ซึ่งอาจเป็นเอกลักษณ์ของครูอาจารย์สมัยก่อนก็ได้ ต้องการถ่ายทอดตัวต่อตัว ให้ลูกศิษย์
ที่ทำงานรัก เพราะฉะนั้นก็ไม่อยากถ่ายทอด แต่ปัจจุบันมันก็เปลี่ยนไปแล้ว ทุกคนก็รู้ว่าเป็น
จุดอ่อน ทางกองก็สนับสนุน พยายามจะชี้แนะ

ถาม ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทในการพัฒนาสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้าน

ตอบ ในแง่ศิลปวัฒนธรรมนั้น ย่อมมีการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ และมีสูญหายไป
การสร้างสิ่งใหม่ ถ้าสิ่งนั้นดีก็อยู่ สิ่งนั้นไม่ดีก็ตาย คนเรามีชีวิตอยู่ก็ต้องสร้างสิ่งใหม่ๆ
เป็นเรื่องธรรมดา แต่ขณะเดียวกันบางทีอาจมีบางกลุ่มที่ทำอะไรจะลัดขั้นตอน ไม่ทำไปตาม
step ทำชนิดกระโดด ทำแล้วก็มีปัญหา มีปัญหาหลายๆเรื่อง ในลักษณะของท่า ของ
อะไรก็ตาม ถ้าไม่ทำตามขั้นตอนมันก็ไม่สวยไม่เป็นศิลปะเท่าที่ควร ที่คิดขึ้นมาเป็น
ลักษณะของการสนับสนุนให้คิด ให้ประดิษฐ์ แทนที่จะอยู่เฉยๆ แต่เมื่อคิดแล้วก็ต้องมีการ
เลือกสิ่งที่คิดว่าดีแล้วนำมาแสดง คำว่าดีคือดีทางศิลปะ ที่เรามาเราไม่เลือกสิ่ง
เหล่านี้ ต่างคนต่างคิด คิดแล้วมันหลากหลาย แต่ไม่ได้เลือกสิ่งที่ดีมาเผยแพร่ แม้แต่ชื่อ
บางทีก็ไม่เกิดความรู้สึกให้อยากดู บางทีออกชื่อมาก็ไม่เหมาะกับขนบธรรมเนียมไทย มัน
ทำให้สับสน ที่จริงแล้วค่าทางการแสดงมันก็ไม่ต่างกัมนักนาทรอก ที่จริงก็เอาพื้นฐาน
เดิมมาปรับ ซึ่งมันมีแม่แบบแม่บทอยู่ อย่างภาคกลางมีแม่ท่าเท่าไร เราก็เอาแม่ท่า

เหล่านั้นมาทำ ภาคอีสานก็เช่นกัน การนำเสนอควรหลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่เหมาะสม ทั้งทำรำกั
 ติ การแต่งกายก็ดี ควรมีการพิจารณาเสียก่อน การประดิษฐ์เรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องดี
 แต่ควรมีขั้นตอน มี step การคิดไปตามลำดับ บางทีเอาไทยกระโดดไปตะวันตก มัน
 ข้าม ไม่มีตัวประสานเชื่อม มันน่าจะเป็นไทยแท้ ไทยยกเลย แล้วมาตะวันตก บางทีทำ
 จากไทยแล้วกระโดดไปตะวันตก เป็นบัลเล่ต์ไป ซึ่งมันข้ามขั้น ไม่มีช่วงไทยประยุกต์ มัน
 ก็เกิดการกระโดด ซึ่งเรื่องเหล่านี้เราควรมาพูดกัน วิจัยกัน ซึ่งเราก็ทำอยู่แล้ว
 อย่างนาฏศิลป์ 4 ภาค เราก็ทำเรื่องเหล่านี้ เราก็ให้คนมีความรู้มาวิจัยวิจารณ์
 แต่บางทีเราก็ไม่ได้นำคำวิจารณ์มาปรับปรุงแก้ไข บางทีเราทำกันเงียบๆ คนก็ไม่รู้
 บางทีอาจดีขึ้นหลังพูดจากัน

ถาม วิทยาลัยนาฏศิลป์ควรเป็นศูนย์กลางในการอนุรักษ์เรื่องนาฏศิลป์พื้นบ้าน
 หรือไม่?

ตอบ เป็นแนวคิดที่พูดกันมานาน แต่ละวิทยาลัยควรรวมสิ่งเหล่านี้ไว้หมด กอง
 กี่มีนโยบายอยู่ ศิลปะทุกประเภทควรจะรวม แต่เราก็มีปัญหาคือ คนที่จะไปรวบรวมไป
 เก็บมามันไม่มี คนไม่พอ ปัญหาอย่างอื่นก็มี มันทำการปฏิบัติไม่เต็มที่ จริง ๆ เรา
 ต้องการให้เป็นอย่างนั้น แต่เราขาดบุคลากร เรื่องอุปกรณ์อะไรต่างๆไม่มีปัญหา สิ่ง
 เหล่านี้สร้างได้ ทำได้ ถ้ามีโครงการดีๆมากมายนึกไม่ออก ไม่มีปัญหา แต่ขณะนี้เรา
 ขาดคนที่จะมาศึกษา วิเคราะห์ วิจัย มากกว่า แล้วภาระงานเราก็มากอยู่แล้ว.

สัมภาษณ์ อาจารย์สิริชัยชาญ นักจำรูญ
ผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ กรมศิลปากร

26 ธันวาคม 2533

ถาม การอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านในแนวคิดของอาจารย์ต้องทำอย่างไร?

ตอบ ในแนวคิดของผม เฉพาะเรื่องการอนุรักษ์นั้น เราควรทำ 3 อย่าง คือ หนึ่ง ร่ำเรียนมาจากครูอย่างไร ก็ทำอย่างนั้นไปตลอด อย่างนาฏศิลป์พื้นบ้านก็ไปค้นว่าเขามีอย่างไร ก็รักษาไว้อย่างนั้น เพราะนี่เป็นคุณค่าทางวิชาการ ทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี วรรณคดี มันสัมพันธ์กัน แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นเรื่องพื้นบ้านต้องมีผู้ตอบได้ว่าสิ่งไหนเป็นของแท้จริง เหมือนการดูพระ แล้วคนที่จะวิเคราะห์ได้ก็คือพวกเราหรือพวกที่ร่ำเรียนมาทางนี้ ต้องคอบอกว่าอะไรเก่าไม่เก่าอย่างไร อันนี้เป็นประการแรก

สอง เอาของเก่าที่มีอยู่มาปิดฝุ่น มาปรับเล็กน้อย อะไรที่มันทำได้ก็ปรับอย่างกรมศิลปากรเราก็ทำกันมาแต่ต้น อย่างบทละคร เขาใช้คำว่าปรับปรุงบท ปรับปรุงทำรำ คืออะไรหลายอย่างนี้มีมาตั้งแต่ก่อนเราเกิดแล้ว แล้วไม่มีใครจำได้หมดหรอก ก็ปรับต่อกันมา เพียงแต่ว่ายังเหลือเค้าเหลือรอยอยู่ ของพื้นบ้านก็เหมือนกัน ได้มาแล้วต้องมาปรุงแต่ง แต่ต้องอยู่ภายใต้หลักการที่ว่า หนึ่ง ต้องบอกเขา ต้องบอกเจ้าของ เขาอนุญาตมั้ย สอง ปรุงแต่งแล้วให้เขาดูว่าเขาพอใจหรือไม่ แล้วเวลาเราแสดงออกสู่ประชาชน เราก็ประกาศด้วยว่านี่เป็นของเขา แต่เราเอามาปรุงแต่ง นี่เป็นการให้เกียรติและให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่คนดู เพราะของเก่าของเดิมบางทีก็ออกสู่สายตาประชาชนไม่ได้ ซ้ำไปบ้าง ยาวไปบ้าง บางทีสังคมสมัยใหม่ก็ไม่ยอมรับ เราก็เอาเท่าที่สังคมยอมรับ การอนุรักษ์อะไรก็แล้วแต่มันมีโครงสร้างของมัน ทำอย่างไรจะรักษาโครงสร้างนั้นไว้ได้ นี่เป็นประการที่สอง

สาม เอามาผสมผสานกันหรือผสมสีบ หมายความว่าเอาโน้นมาใส่ที่นี่เอาโน้นไปใส่นั้น อย่างที่ว่า เรียบเรียง ในเชิงอย่างนี้ผมไม่ค่อยเห็นด้วย ที่เอานี้คืนนั้นหน่อยมาเรียบเรียง แล้วบอกว่า เป็นของเก่า ในแนวนี้อนุรักษ์เหมือนกัน แต่มันต้องมีแนวสร้างสรรค์ คำว่า สร้างสรรค์ พัฒนา ประยุกต์ ต้องตีความหมายให้ถูก บางคนบอกว่าการเอามาปะติดปะต่อกันแล้วเรียกว่าสร้างสรรค์ นี่ไม่ถูก ต้องเป็นการคิดขึ้นแล้วประชาชนทั่วไปยอมรับ ถึงจะเรียกว่าสร้างสรรค์ การสร้างสรรค์ การพัฒนา

ไม่ใช่สร้างของใหม่แล้วทิ้งของเดิมหมด มันต้องเหลือเค้าโครงเดิมบ้าง ตัวอย่างเช่น ถ้าอนุรักษ์ของเก่าที่เรียกว่าคลาสสิก เขาก็รักษาแม่ท่าเดิมแม่บทเดิมไว้อยู่ ส่วนที่ปรับปรุงคือ จัดละคร ทำระบำอะไรใหม่ๆขึ้นมา แต่ก็ยังรักษาแม่ท่าแม่บทไว้ การแต่งตัวก็แบบเดิม เปลี่ยนเฉพาะดนตรี เพลงร้อง การแปรแถว แล้วก็ยังเป็นคลาสสิกอยู่ เพราะฉะนั้นแนวอย่างนี้พื้นบ้านพื้นเมืองน่าจะทำได้ อย่างระบำโบราณคดี ๕ ชุดนี้แหละตัวอย่าง นี่ละสร้างสรรค์ เพลงถ้าสมัยทวารวดีต้องสำเนียงมอญๆ คนชนชาติอย่างนั้น เพลงคิดอย่างไร ทำรำต้องออกมาอย่างไร การแต่งกายก็ดูจากภาพแกะสลัก แล้วก็ใช้หลักฐานทางโบราณคดี จิตรกรรมฝาผนัง แล้วนำมาคิด นี้เรียกว่าสร้างสรรค์

ผมมองการอนุรักษ์เป็น 3 ประเด็นนี้ และคิดว่าเป็นแนวทางที่ดีสำหรับพวกเราคือ หนึ่ง อนุรักษ์ของเดิมจริงๆ อนุรักษ์ในเชิงวิชาการ สอง ปรับปรุงขึ้นให้เข้ากับยุคสมัย โดยต้องไม่ละทิ้งรากฐานเดิม และสาม สร้างสรรค์ขึ้นมาในเชิงศิลปะ มีหลักฐานหลักเกณฑ์ ไม่มีปะติดปะต่อ

ถาม อาจารย์มองบทบาทวิทยาลัยนาฏศิลป์ที่มีต่อนาฏศิลป์พื้นบ้านอย่างไร?

ตอบ เราทำบทบาทอนุรักษ์มากไปแล้วเรามุ่งแต่คลาสสิก ทุกประเทศก็มีแต่มันอิมิตัว อย่างญี่ปุ่นมีละครโน เกาหลีก็มี ตะวันตกก็มีบัลเล่ต์อย่างนี้ แล้วมันอิมิตัว มีอีกมัยที่จะคืออย่างนั้น ขณะนี้เราอยู่ไม่ได้ คนไม่ชอบ คนต้องการดูสิ่งใหม่ๆ มันเป็นอย่างนี้ทั่วโลก คนดูออกไม่มีอะไรใหม่ แต่ของใหม่เราคิดอย่างไรทำอย่างไรก็ไม่ลืงซึ่งเท่าของเก่า นี้ต้องยอมรับ แม้เราจะใช้การวิเคราะห์วิจัย ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่มาช่วย แต่ความลืงซึ่งก็สู้ไม่ได้ มีแต่ความกว้าง ไม่ลืงซึ่ง เราทำอะไรใหม่ๆมันก็ทิ้งของเก่าไม่ได้ ก็เหมือนภาษาที่มันเปลี่ยนไปเรื่อยๆ

ผมว่าเราจะทำงานเราต้องแยกเป็น 3 แบบ แบบหนึ่งคือต้องการขาย อีกแบบคือต้องการวิชาการล้วนๆ อนุรักษ์ของเดิมไว้ และอีกแบบคืออาจผสมผสานกันบ้าง ซึ่งแบบอนุรักษ์กับแบบผสมผสานเราก็ทำอยู่แล้ว แต่คนดูไม่เข้าใจ ต้องการใหม่หมด แล้วใหม่นี้มันใหม่อย่างไร อย่างแฟชั่นการแต่งตัว เสื้อผ้า มันก็เวียนกันไปเวียนมาอย่างนี้ ทีนี้ถ้าจะทำอะไรขาย ทำแบบแรก คือให้คนดูชอบ ก็ต้องทำตามใจคนดู แต่ก็ต้องเสี่ยงกับคำว่ากรมศิลปากร กับตราพระนิพนธ์เสวร์ แล้วถ้าทำอะไรไม่ติลงไปที่เสี่ยงกับการผิดครุ แล้วถ้าเป็นอะไรไปใครจะรับผิดชอบ ประมาทไม่ได้เรื่องพวกนี้ ตรงนี้คนดูไม่เข้าใจ

กรมอื่นๆวิทยาลัยอื่นๆโรงเรียนอื่นๆเขาทำได้ เขาไม่มีอย่างนี้ แต่ที่นี้เขาไม่มีความชำนาญ พอมันก็กระทบกระทบกัน อย่างนั้นคนยังเชียร์ตั้งเฮอะเฮอะ แต่เรามันยังติดจารีตประเพณีอยู่ เรื่องครูอาจารย์ เรื่องการไม่คิดนอกครู เราจะมิบเทาเทาได้ก็คือ สร้างสรรค์ แล้วให้คนอื่นไปทดลอง ถ้าไปทดลองแล้วโอเค ก็แสดงว่าความคิดของเราใช้ได้ แล้วคนที่เอาไป ถ้าเขามีมารยาทเขาก็ใส่ชื่อยกย่องเราเอง แต่ถ้าทำในหน่วยงานจริงๆทำไม่ได้มันติด เพราะเราสวมหมวกใบนี้

อย่างไรก็ตาม ศิลปะมันย่อมไม่กระโดดข้ามขั้นตอน ผมมีความมั่นใจในการอนุรักษ์เชิงผสมผสาน เพราะยังงมงายต้องใช้ และถ้าสำเนียงยังเป็นไทยๆก็โอเค อย่างพื้นบ้านถ้าสำเนียงยังใกล้เคียงของเดิมก็โอเค

ถาม การอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านควรอยู่ในรูปของอะไรบ้าง?

ตอบ ผิดหมดไว้ แล้วก็บันทึกลงสื่อต่างๆ เช่น เขียนหนังสือ บันทึกเทป วิดีโอ บันทึกลงสื่อสมัยใหม่ต่างๆ แล้วก็ถ่ายทอดให้คนรุ่นต่อไป ที่นี้อย่างอื่นๆเราก็พยายามทำ แต่การเขียนหนังสือ ตำรา นี้เรายังทำน้อยหรือแทบไม่ได้ทำเลย ซึ่งอันนี้เป็นลักษณะหนึ่งของคนไทยนะ คนไทยไม่ชอบเขียนไม่ชอบบันทึก อย่างบันทึกประวัติศาสตร์ไทยนี้ต้องไปอ่านที่ไหน ที่ฝรั่งเศส แม้ปัจจุบันจะเรียนเรื่องแคนต้องไปอเมริกา คนไทยนะทำทั้งนั้นแต่ให้เขาเขียน มันเป็นพื้นฐานของคนไทย คนไทยชอบทำชอบพูด แต่ไม่ชอบเขียนไม่ชอบบันทึกแล้วยังหนีไม่ให้ใครบันทึกด้วย ไม่บอกหรือบอกกันไปหาเอาเอง ไปเปรียบเทียบเอาเองใครทำอะไรไว้ ปัจจุบันถ้าอาจารย์เราขีดเขียนงานเรามีเฮอะเลย นี่เป็นสาเหตุประการที่หนึ่ง แล้วประการที่สอง คือ การทำงานศิลปะต้องทำเป็นกลุ่ม ทำคนเดียวมันยาก ถ้าทำคนเดียวต้องเชี่ยวชาญจริงๆ ส่วนใหญ่ต้องระดมสมองกัน ที่นี้ก็เกิดไม่ยอมกัน ไม่รู้จะยกผลงานให้ใคร มันจึงเขียนอะไรไม่ได้ แล้วไม่มีใครบอกว่าฉันไม่ได้ทำ ต่างบอกว่าทำทั้งนั้น แล้วถามว่าผลงานใคร ก็บอกว่าผลงานผม ผลงานฉันทั้งนั้น แล้วจะยกผลงานให้ใครใหม่ ไม่หรอก แล้วใครเขาจะให้ผลงานเป็นกลุ่มหลายๆอย่างนั้น อีกประการหนึ่งคือการลงทุน การทำเอกสาร หนังสือ ต้องลงทุนแพงมาก แล้วขายได้ไหม ไม่ได้ ไม่มีแหล่งขาย เมื่อไม่มีแล้วจะทำทำไม แต่ที่คนอื่นเขาทำได้ ทำค้นคว้าวิจัยเพราะเขามีทุนได้รับทุน เพราะเขาเป็นนักวิชาการ คนทำไม่รู้ คนรู้ไม่ได้ทำ ตามเหตุผลอย่างนี้ก็เลยไม่มีใครทำ ไม่มีใครเขียน แล้วอีกอย่างศิลปะทางด้านนาฏศิลป์ดนตรีนี้ มันต้องปฏิบัติ ไม่

ใช้เขียน ไม่ใช่ทฤษฎี อย่างครุโชนครุละคร ท่านเล่นท่านเต้น ท่านไม่มีเวลามานั่งเขียน
แต่บนเวทีท่านเยี่ยม อัจฉริยะเลย ท่านสื่อด้วยการแสดง เราจะเขียนอย่างไรให้เหมือน
ท่านแสดง ไม่ได้ นอกจากเอาวิดีโอไปถ่าย พอถ่ายวิดีโองานเขียนก็ไม่จำเป็นอีก.

สัมภาษณ์อาจารย์สมบัติ แก้วสุจริต
ผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด

28 ธันวาคม 2533

ถาม อาจารย์คิดว่าอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านคืออะไร และมีวิธีอย่างไรบ้าง?

ตอบ ว่าตามคำ ความหมายของการอนุรักษ์ก็คือ รักษาของเดิมไว้ แต่ในทางนโยบายของวิทยาลัยนาฏศิลป์เรามีได้บอกว่าการอนุรักษ์เฉย ๆ เราบอกว่าการอนุรักษ์และเผยแพร่ การอนุรักษ์ก็อนุรักษ์ไว้ อย่างในหลักสูตรต้องให้เรียนของเก่าก่อน ของเก่าต้องรู้ จะพัฒนาไปอย่างไรต้องรู้ของเก่า ถ้าเรียนรู้ของเก่าอย่างแจ่มแจ้งอย่างที่ศิลปินพื้นบ้านบอกว่า มุตโตแตกคือแตกฉานในความรู้ ถ้าของเก่าไม่รู้ แล้วพัฒนาของใหม่ มันก็ไม่ใช่ว่าพัฒนาการของศิลปะอย่างเครื่องดนตรี ต้องมีของเก่าก่อนถึงจะมีของใหม่ขึ้นมาได้ แม้กระทั่งจินตลีลา แจ๊สแดนซ์ มันก็ต้องยึดรูปแบบเก่าแล้วพัฒนาใหม่ มันจึงจำเป็นที่จะเรียนรู้ของเก่า เราต้องแจ่มแจ้งเรื่องของเก่าก่อนถึงจะไปใหม่ได้ เหมือนกับที่ต้องรู้รูปแบบเก่าก่อนจึงจะเขียนรูปใหม่มาได้

การอนุรักษ์นี้เมื่อเราได้สืบค้นมาแล้ว เราก็ศึกษาว่ากระบวนการมันเหมาะสมถูกต้องหรือยัง เพราะไม่แน่ใจว่าของที่ได้มาอาจจะเขียนไป เราต้องกลั่นกรองก่อน พอเราได้มาแล้ว ของเดิมเราต้องรู้ต้องเข้าใจก่อนว่ามันเป็นอย่างนี้ ให้ครูอาจารย์รู้เขารู้เราอย่างนี้ เสร็จแล้วเราก็นำมาปรับโดยไม่ทิ้งของเดิม เพียงแต่ปรับส่วนประกอบให้มันสั้นไหลให้มันราบรื่น อาจใส่ทำนองเพลงดนตรี กระบวนการว่า เขารำอยู่เฉย ๆ พอออกมาเป็นรูปแบบการแสดงคนมันเบื่อก็ก็น่าเปลี่ยน คืออย่างชาวบ้านเล่นกันเองเขาไม่เบื่อเพราะมันเป็นเรื่องของพิธีกรรม ความเชื่อ ความศักดิ์สิทธิ์ ถึงยังไงเขาก็ต้องอยู่ ไม่ใช่อยู่ชมแต่อยู่เพื่อร่วมพิธี โดยเฉพาะอีสานเรื่องพิธีกรรมเยอะที่ทำออกมาเป็นรูปการแสดง การเล่นโดยทั่วไปของภาคอีสานต่างจากของภาคเหนือหรือภาคใต้ คือศิลปะทางภาคอีสานเป็นศิลปะที่แสดงตามอารมณ์ของคนเล่น สนุกสนาน จะเอารูปแบบที่ตายตัวไม่มี ถ้าเทียบกับทางเหนือหรือทางใต้บางชุด เขาจะต้องเคร่งครัดเกี่ยวกับเรื่องขั้นตอน ทำรำ เขาเคร่งครัด คือทางเหนือและใต้มันเป็นศิลปะของเจ้านายชั้นสูง จึงต้องมีแบบแผนแน่ชัด แต่ของอีสานเล่นเพื่อผ่อนคลายความยากแค้น จึงออกมาสนุกสนาน เพราะฉะนั้นที่เราไปเอาศิลปะพื้นบ้าน เราจึงรู้ว่าไม่เป็นแบบแผนตายตัว เวลาเราเอามาจัดแสดงก็พยายามทำให้มันคงอยู่ ถ้าปล่อยอิสระเป็นสมัยใหม่ ของเก่าก็ไม่เหลือ เราก็พยายามอนุรักษ์ไว้ แล้วมาจัดกระบวนการแสดงให้มันขั้นตอน

ให้เรียบร้อยหน่อย แต่ไม่ใช่ว่าไม่ร่าอย่างนี้แล้วผิด มันอย่างไรก็ได้ มันฟรีสไตล์

ถาม วิธีการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านมีวิธีไหนบ้าง?

ตอบ เดี่ยวนี้สะดวกมาก เราใช้วิดีโอ เราถ่ายของจริงก่อน ว่าที่เขาเล่นกันมา อย่างเดิมเป็นอย่างไร แล้วเราก็นำมาทำการแสดงที่โชว์คนดูได้เป็นอย่างไร แล้วก็เอา สอนนักเรียน คือครูที่ไปรับถ่ายทอดก็อยู่ที่ตัวครูอยู่แล้ว อนุรักษ์ไว้กับตัวแล้ว แล้วก็มาสอนนักเรียนต่อ นักเรียนก็ไปฝึกสอนตามโรงเรียนต่าง ๆ ก็เกิดการตื่นตัวขึ้นมา เราก็ไปเผยแพร่ไว้ในชั้นแรกก่อน แต่ไม่ได้บังคับว่าต้องอย่างนั้นอย่างนั้นนะ เราเปิดกว้าง เพราะโบราณ เขาไม่ได้บังคับตายตัวว่าทำไหนเป็นมาตรฐาน ไม่มี เขาอิสระ เพราะว่าที่จริงแล้วของเก่าจริง ๆ มันอยู่ที่ไหนก็ไม่รู้ มันกลายกันมาเยอะแล้ว อย่างปี่พาทย์หรือเพลงไทยเดิมนั้นแหละ มันก็เดิมไม่จริง เพราะโบราณเขาไม่ได้เล่นอย่างนี้ อย่างเล่นกลองยาวมันก็เดิมไม่จริง ก็เปลี่ยนมาเรื่อย ตอนนี่เราก็ทำหรือวิทยาลัยอื่น ๆ ก็ทำคือ เราถ่ายวิดีโอไว้ แล้วนำมาปรับเป็นการแสดงไปเล่นตามที่ต่าง ๆ การอนุรักษ์ที่จะอยู่ตอนนี้คือ การแสดง อย่างประเพณีการละเล่นต่าง ๆ ของชาวบ้านที่ใกล้สูญไปแล้ว เราก็มาต่อชีวิตด้วยการจัดเป็นการแสดง ก็ได้ดูได้ว่า อ้อ นี่เขาเล่นกันอย่างนี้ แล้วคนก็เล่นก็แสดงกันแพร่หลายไป

ถาม อาจารย์มองบทบาทของวิทยาลัยนาฏศิลป์กับการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านในปัจจุบันว่าเป็นอย่างไร?

ตอบ เราก็ทำกันนะ แต่เราก็มาต้องดูข้อเท็จจริงว่า วิทยาลัยนาฏศิลป์เพิ่งตั้งมาไม่นาน ประมาณ 10 กว่าปีเท่านั้นยกเว้นที่กรุงเทพฯ ดังนั้น เรื่องงบประมาณ เรื่องอุปกรณ์ต่าง ๆ เราก็ยังไม่พร้อม อย่างเครื่องถ่ายวิดีโอเทป แต่ละวิทยาลัยก็เพิ่งได้มา แต่ก่อนอย่างดีก็มีแต่กล้องถ่ายรูป ภาพนิ่ง หรือให้ครูจำเอา แล้วเอามาปรับทำ แต่พวกเราเนี่ยยังขาดอย่างหนึ่งคือ การเขียน การบันทึก ตามกระบวนการขั้นตอนต่าง ๆ เพราะครูพื้นเมืองเป็นผู้นำครูใหม่ ๆ ออกไป แล้วครูพื้นเมืองรู้ตั้งแต่เขียนไม่เป็น หลัง ๆ ครูพื้นเมืองมาคลุกคลีกับพวกเรามากขึ้น ก็ค่อย ๆ รู้ว่าจะเขียนอย่างไร เพราะเราให้ทำโครงการสอน แต่ก็เพิ่งเริ่มเขียนเป็น ระยะหลัง ๆ เราก็เริ่มเขียน ก็ความรู้เรายังไม่เจเนจบ ก็ไปถามแล้วนำมาเขียนซึ่งมันไม่ลึกซึ้งพอ ถามเขา เขาก็บอกให้ บางทีเราไม่ถามเขาก็ไม่บอก มันก็เลยขาดตรงนั้น แต่เดี๋ยวนี้ก็เริ่มดีขึ้น

อีกประเด็นหนึ่งเคยคุยกับครูพินเมืองคือ แกก๊วนักวิชาการ คือมันนักวิชาการ มาถามแกเรื่อย แล้วไปแต่งตำราบ้าง ไปทำดอกเตอร์บ้าง เสร็จแล้วคนเขียนได้รับชื่อเสียง มีคนรู้จักมากกว่าคนปฏิบัติจริง เพราะคนเขียนได้รับการยอมรับจากคนทั่วไปอยู่แล้ว พอแกเขียนไป เขียนผิดถูกไม่รู้ละ คนก็เชื่อกันที ครูพินเมืองก็กลัวคือ หนึ่ง นักวิชาการ เหล่านี้มาเหมือนหลอกสัมภาษณ์ พอได้ข้อมูลไป เอาไปเขียนตำรา ปรากฏว่าไม่มีชื่อแกเลย ไม่มีชื่อครูพินเมืองที่สัมภาษณ์เลย แกก็นึกว่าหลอกใช้ อีกอย่างหนึ่งคือ พอถามไปแล้วเขาไปตีความเองอีกชั้นหนึ่ง เขาไม่เอาที่ปฏิบัติหรือที่ชาวบ้านเล่นอยู่ แต่ไปเอาทฤษฎีอะไรต่าง ๆ มาจับ ทีนี้พอเขียนออกไปก็จะจัดโซ่จัดสาธิต ก็มาเชิญครูพินเมืองเราไป แล้วแกก็บรรยายตามที่แกเขียน เราก็ก่อนไปตามที่เราเล่น ปรากฏว่าไม่ตรงกัน มันขัดกัน ครูพินเมืองอย่าง ป้าหวี (ฉวีวรรณ คำเนิน หมอลำชื่อดัง ปัจจุบันเป็นครูสอนพินเมืองอยู่ที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด-ผู้สัมภาษณ์) ก็มาบ่น ๆ ว่าไม่รู้จะพูดอย่างไรดี จะพูดไปบอกไปก็จะกลายเป็นการหักหน้า บางทีเราเคยรู้สึกทำไมครูพินเมืองหวงวิชา ทีนี้พอคุยกันลึกซึ้ง จึงรู้ว่าสาเหตุมันเป็นอย่างนี้ ซึ่งเราก็เห็นด้วยว่าบางทีมันก็ต้องหวงถ้าเจอสภาพอย่างนี้ ก็มีอย่างหนึ่งคือเราต้องจริงใจกับเขา บอกเขาว่าที่เราทำที่เราสัมภาษณ์ก็เพื่อนำความรู้มาสอนเด็ก แล้วเราก็เก็บผลงานแกไว้ในห้องสมุด ถึงแม้แกจะเขียนไม่ถูก ถ้อยคำไม่ไพเราะ แกเขียนออกมาท้อ ๆ เราก็เก็บไว้ว่านี่เป็นผลงานของแก

ถาม อาจารย์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้านอย่างไร?

ตอบ จะขออนุญาตอยู่ 2 ประเด็นคือ เราจะทำต่อไปไหม ถ้าเรามองประวัติศาสตร์ เช่น วงปี่พาทย์ หรือโคลง ฉันท กานท์ กลอน หรืออะไรต่าง ๆ ก็ดี แต่เดิมมันก็ได้เป็นรูปแบบอย่างทุกวันนี้ ถ้าคนโบราณคนสมัยนั้นมาเห็นวงปี่พาทย์สมัยใหม่ ก็ต้องเดาว่าเขาคงจะพูดว่าพวกเรากำลังของเดิม ทั้งของเก่า แต่ถ้าท่านผู้นั้นมาเห็นแล้วมองว่า เออ ทำอย่างนี้แล้วมันดีขึ้น ก็เดาว่าเขาคงจะเห็นชอบคงพอใจ นี่พูดประเด็นว่าเราควรจะพัฒนาต่อไปหรือเปล่า? อีกประเด็นหนึ่งคือ เมื่อพัฒนาแล้วมีคนมองว่าไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสม เช่น ผู้ใหญ่ ซึ่งคนทั่วไปให้การเคารพนับถือบอกว่า เอ๊ะ! ทำไมทำอย่างนี้ ทำไมทำอย่างนั้น คือในลักษณะนี้ก็คิดว่า ผู้ใหญ่ท่านมองว่าท่านเคยเห็นมาอย่างไร ท่านก็อยากดูอย่างนั้น เช่น ที่ ปักข์ใต้เราเอาโน้ตราไปเล่นให้ผู้ใหญ่ท่านหนึ่งดู ก็ใส่ถุงเท้า ซึ่งการใส่ถุงเท้านี้คณะโน้ตราเขาริเริ่มใส่กันมา ไม่ใช่ นาฏศิลป์ริเริ่มใส่ โน้ตราเขาใส่ก็เพื่อให้มันสวยงาม ผู้ใหญ่ท่านก็

บอกว่าเมื่อก่อนไม่เห็นใส่เดี๋ยวนี้อ่าทำไมใส่ ผู้ใหญ่ท่านพูดมาเราก็ต้องยอมรับเพราะท่านเคยเห็นมาแล้วอย่างที่เขาอีสาน การแสดงบางชุดเราก็แต่งตัวไปตามโอกาส ตามสถานที่ ถ้าธรรมดาเราก็แต่งแบบชาวบ้านธรรมดา ๆ คนก็ว่า แหม สีสวย สีสดใสเลย ที่นี้พอขึ้นเวทีมีแสงสีเราก็ใส่อีกแบบ เป็นสีสันมีเครื่องประดับ คนก็ว่า แหม อีสานเขาไม่ใส่น้อยอย่างนี้หรือ ซึ่งการแสดงเราต้องดูว่าเป็นการแสดงเพื่อให้คนดูสนุกสนาน เพื่อการบันเทิง ไม่ใช่การย้อนประวัติศาสตร์ นั่นมันผลพลอยได้ หรือเราไม่ได้เล่นในพิธีกรรมอะไร เราต้องคิดถึงคนดูด้วย เพราะฉะนั้น เดี๋ยวนี้อ่าใครมาพูดยังงั้นยังงี้เราก็ต้องทำใจเป็นกลาง ไม่เชื่อในด้านใดด้านหนึ่ง

สรุปก็คือว่า นาฏศิลป์มันต้องเปลี่ยนแปลง ต้องพัฒนา ทั้งเครื่องแต่งกาย ทำรำ ความพร้อมเพรียง อะไรต่าง ๆ เพราะเราเล่นให้คนดู ให้คนสนุกสนาน แล้วพื้นเมืองอีสานนี่มันเปิด สามารถทำอะไรเข้าไปก็ได้ เขาเปิดรับหมดไม่ได้ตายตัว

ถาม อาจารย์มองบทบาทของอาจารย์ภาควิชานาฏศิลป์ ที่มีต่อการอนุรักษ์และพัฒนา นาฏศิลป์พื้นบ้านอย่างไร?

ตอบ อาจารย์ทุกคนก็มีส่วนร่วมมีบทบาทอยู่แล้วนะตอนนี้ ครูก็เคยคิดเหมือนกันว่าเขาควรจะมีบทบาทมากกว่านี้ คือ ช่วยสอบถาม เสาะหา หรือช่วยเขียน ตอนนี้อย่าเวลาให้เขาทำ เขาก็ไม่มีเวลา เพราะเขาเองก็สอน สัปดาห์หนึ่งสอนกว่า 30 คาบ เต็มมือเลย เขาก็ต้องเตรียมสอนวิชาของเขา การที่เขาปลีกตัวมาช่วยนาฏศิลป์พื้นเมืองได้ ก็แสดงว่าเขาเอาใจใส่อยู่แล้ว แต่ทุกคนในขณะนี้เล่นได้เล่นเป็น แล้วก็พยายามออกศึกษาค้นคว้าเพราะเขาสอนทฤษฎีด้วย แต่บังเอิญที่นครุพื้นเมืองที่เรามีอยู่นี้ เป็นบุคลากรที่มีความรู้ เป็นพหุศาสตร์เลย เพราะฉะนั้น พอลคิดเรื่องนั้นเรื่องนี้ไม่ออก ก็ถามครุพื้นเมืองเรารู้แล้ว ตั้งนี้ อาจารย์จึงไม่ค่อยออกไปไหน นอกจากว่าบางครั้งก็ไปดูหมอลำ ไปถ่ายวิดีโอกัน เมื่อจะหาอะไรที่มันแปลก ๆ ใหม่ ๆ แต่ก็ยังไม่เคยเจอ แต่เราก็ไม่ประมาท มันอาจจะมึก็ได้ นิดหนึ่งก็ยังดี เพราะคนที่เรามีอยู่นี้เขารู้ทุกอย่าง เพราะแกเป็นนักแสดงอาชีพ แกเดินทางไปที่ทุกแห่ง รู้มาก.

สัมภาษณ์อาจารย์จตุพร รัตนวราหะ

ผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัย

25 พฤศจิกายน 2533

ถาม อาจารย์คิดว่าอาจารย์ภาควิชานาฏศิลป์ในวิทยาลัยนาฏศิลป์ มีบทบาทในการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านหรือไม่ มากน้อยเพียงไร?

ตอบ ก่อนอื่นนะ ผมมองว่าอาจารย์นาฏศิลป์ทุกคนมีความคิดอยากจัดสร้างอยากจัดทำอยากอนุรักษ์ นาฏศิลป์พื้นบ้าน เพราะทุกคนมีไฟและอยากแสดงความสามารถ แต่ปัญหาคือใครล่ะจะเป็นคนกระตุ้น คนกระตุ้นคือผู้บริหาร คนเรานี้มี 2 แบบคือ อยากทำแต่ไม่เสนอและอยากทำแต่อยู่เฉย ๆ ระบบราชการของคนไทยเรานั้นส่วนใหญ่กลัวผู้บริหาร กลัวถูกมองว่าประจบประแจง ดังนั้น ถ้าผู้บริหารไม่จี้ก็ไม่กล้าทำ ผมมาอยู่สุโขทัยก็พยายามจี้ให้เขาทำ โดยผมเป็นผู้บอกแนวทางในฐานะรู้เห็นมามากกว่า แล้วก็ให้อาจารย์เขาทำเอง เพื่อให้เกิดความคิดกว้างขวาง ประการแรกนี้ผมยืนยันว่าครูอาจารย์ทุกคนเขามีพลัง แต่ที่สำคัญคือผู้บริหารจะชี้แนะเขาอย่างไร ประการที่สอง เขามีบทบาทมากน้อยเพียงไร ผมมองว่ามีน้อย ไม่ค่อยมีใครทำเท่าไร แต่เดี๋ยวนี้ดีขึ้นเยอะ ตั้งแต่เรามีสงาน 4 ภาคต้องแสดงผลงานทุกปี อาจารย์เขาอยู่เฉยไม่ได้ต้องแสดงผลงานใหม่ ๆ ออกมา ต่อไปนี้ผมเชื่อว่าวิทยาลัยนาฏศิลป์ทุกแห่งจะกระตือรือร้นขึ้น อย่างปี่นี้เราทำเบญจรงค์ ปี่หน้าเราต้องมองว่าเราจะเสนออะไร อาจจะต้องออกไปศึกษาค้นคว้านาฏศิลป์พื้นบ้านเพื่อนำเสนอ ในช่วงต่อไปนี้จะกระตือรือร้นขึ้น

ถาม วิธีการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านควรทำอย่างไรบ้าง?

ตอบ หนึ่งในคือ ค้นคว้าเก็บไว้ แล้วอาจารย์ต้องปฏิบัติได้รำได้ทุกคน เพื่อนำไปสอนนักเรียนได้ มิใช่ว่าอาจารย์คนนั้นได้ก็ได้อันเดียว อาจารย์คนอื่นไม่ยอมไปต่อ กลัวเสียศักดิ์ศรี ถ้าคิดอย่างนั้นผมตำหนิว่าเป็นคนโง่ แล้วก็มียาอาจารย์บางส่วนไม่สนใจนาฏศิลป์พื้นบ้าน แต่ต้องโดดเข้าไปช่วยโดยภาวะจำเป็น เพราะมีคำสั่งจากผู้บังคับบัญชา มีครูบางส่วน ส่วนน้อยนะไม่ค่อยสนใจและบางส่วนก็มาโดยหน้าที่ อันนี้เป็นประการแรก อนุรักษ์โดยการนำมาสอน นำมาถ่ายทอดนักเรียนนักศึกษาของเรา ประการต่อมาที่บันทึกไว้ เขียนไว้ อย่างผมก็พยายามเขียนอย่างเรื่องเพลงหน้าพาทย์ เป็นต้น แต่อาจารย์เราก็เขียนกันน้อย สาเหตุที่ไม่เขียนอาจเป็นเพราะเขาขาดความรู้ความชำนาญเรื่องการเขียน ซึ่งก็น่าเห็นใจนะเพราะอาจารย์เรานี้ไม่ได้เรียน

ไม่ได้ฝึกฝนมาในด้านนี้โดยเฉพาะ หลักสูตรระดับเราไม่มีอย่างเก่งก็แค่เรียงความ แต่การเขียนหนังสือต้องมีมากกว่านี้ เราขาดตรงนี้ไป ซึ่งก็แก้ไขได้โดยไปศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ไปสอบถามผู้รู้ เช่น ไปหานักเขียน ไปขอคำแนะนำคำชี้แนะจากเขาว่าควรเขียนอย่างไร ปัญหาอีกอย่างหนึ่งคือ กลัวว่าเขียนแล้วไม่ได้รับการยอมรับ ซึ่งผมคิดว่าไม่ควรกลัว การทำหนังสือเป็นสิ่งดี ควรยอมรับแล้วนำมาแก้ไข มิใช่เขาตำหนิครั้งเดียวแล้วเลิกเขียนเลย นี่ผมว่าไม่ถูกประการต่อมาคือ การเผยแพร่แก่ชุมชน เช่น เผยแพร่ด้วยการจัดแสดง แต่ทุกแห่งก็ไม่เหมือนกันนะ อย่างสุโขทัยมีม้าน้อย นาฏศิลป์พื้นบ้านเรามีม้าน้อย ไม่เหมือนทางอีสานเขามีมาก ที่ว่ามีม้าน้อยนี้เพราะพื้นบ้านมันมีม้าน้อยอยู่แล้ว แล้วก็เรายังไม่ได้ออกไปทำการค้นคว้ามากนัก เพราะมีปัญหา คือขาดงบประมาณ ไม่มีงบประมาณ ใช้เงินส่วนตัวก็ไม่ไหว นี่เป็นทุกแห่งเลยปัญหานี้ การเผยแพร่อีกอย่างคือ ให้บริการแก่ชุมชนอย่างเช่น จัดห้องสมุด ห้องโสตทัศนอุปกรณ์ อะไรอย่างนี้ คือมีให้คนสนใจค้นคว้า แต่ปัญหาคือ การจัดสร้างนี้ต้องใช้เงินเยอะ อย่างเรื่องโสตฯ เราขอเงินไปของงบประมาณไป ทางสำนักงบประมาณตอบว่า เราไม่ใช่สถาบันอย่างนั้น อย่างตอนอยู่ที่อ่างทองผมก็พยายามทำ ติดต่อกับโซนที่ทำห้องแล็บ เขาก็โอเค แต่เราต้องมีงบประมาณบางส่วน เขาช่วยบางส่วน ก็ทำเรื่องไป สำนักงบประมาณตีกลับมาว่า เรามีใช้วิชาเอกนี้โดยตรง เรื่องโสตฯ เรื่องภาษาอังกฤษนี้ ไม่ใช่เรื่องเราโดยตรง เขาก็ไม่อนุมัติ เรายังขาดเทคโนโลยีสมัยใหม่ เมื่อผู้บริหารระดับสูงไม่เข้าใจ เราก็ลำบาก ซึ่งผมคิดว่าผู้บริหารระดับสูง ของเรานี้ควรจะรู้เรื่องนาฏศิลป์ดนตรีไทยด้วย เพื่อจะชี้แจงสำนักงบประมาณให้เข้าใจเราได้ แต่เดี๋ยวนี้ก็ดีขึ้นเยอะนะ อย่างเรื่องเครื่องแต่งกายเราก็ได้เงินเยอะขึ้น.

สัมภาษณ์อาจารย์วัฒนา โภคินานนท์

ผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี

10 กุมภาพันธ์ 2534

ถาม อาจารย์คิดว่าวิธีการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านควรทำอย่างไรบ้าง?

ตอบ ในความคิดของครุณะ วิธีการที่ดีที่สุดคือ การถ่ายทอดความรู้จากบุคคลหนึ่งสู่อีกบุคคลหนึ่งคือจากครูสู่ลูกศิษย์ แต่การอนุรักษ์ด้วยวิธีนี้จะได้ผลแค่ไหนอยู่ที่วิธีการถ่ายทอดด้วยคือครูได้รับถ่ายทอดมาแค่ไหน แล้วถ่ายทอดไปสู่ลูกศิษย์แค่ไหน ได้ผลมากน้อยอย่างไร สมมติว่าครูได้มา 100% แต่ถ่ายทอดให้ศิษย์แค่ 80% แล้วจากครูสู่ลูกศิษย์แต่ละรุ่นก็น้อยลงมาเรื่อย ๆ พอมาถึงรุ่นสุดท้ายก็ไม่ได้ของแท้ ได้ไม่ครบ 100% เมื่อไม่ได้ของแท้ ก็นำนั้นมาใส่นำนี้มาใส่ ของเก่าทั้งหลายแหล่งก็สูญหายไป ดังนั้นการอนุรักษ์ด้วยการถ่ายทอดจึงต้องระวังตรงจุดนี้

การอนุรักษ์อีกประการหนึ่งคือการเขียนการบันทึกไว้ เพราะบางอย่างเราไม่สามารถอนุรักษ์ด้วยการปฏิบัติได้ แต่เราสามารถเขียนไว้ได้ เช่น ประวัติความเป็นมาต่าง ๆ เป็นต้น ดังนั้น ภาคปฏิบัติกับภาคทฤษฎีต้องไปด้วยกัน ต้องมีการประสานกัน เวลานี้เรามีเครื่องทุนแรงเยอะ มีวิดีโอ เทปบันทึกเสียง มีสื่อทันสมัยมากมาย ซึ่งแต่ก่อนไม่มี ไข่แต่ความจำกันอย่างเดียว สมัยนี้ได้เปรียบ ดังนั้น จึงควรอนุรักษ์ด้วยการเขียน การบันทึกลงสื่อต่าง ๆ เหล่านี้ด้วย

ถาม อาจารย์มองบทบาทของวิทยาลัยนาฏศิลป์กับการอนุรักษ์นาฏศิลป์พื้นบ้านในปัจจุบันว่าเป็นอย่างไร?

ตอบ เราก็ทำกันนะ แต่เราก็มาต้องดูข้อเท็จจริงว่า วิทยาลัยนาฏศิลป์เพิ่งตั้งมาไม่นาน ประมาณ 10 กว่าปีเท่านั้นยกเว้นที่กรุงเทพฯ ดังนั้น เรื่องงบประมาณ เรื่องอุปกรณ์ต่าง ๆ เราก็ยังไม่พร้อม อย่างเครื่องถ่ายวิดีโอเทป แต่ละวิทยาลัยก็เพิ่งได้มาแต่ก่อนอย่างดีก็มีแต่กล้องถ่ายรูป ภาพนิ่ง หรือให้ครูจำเอา แล้วเอามาปรับทำ แต่พวกเราที่ยังขาดอย่างหนึ่งคือ การเขียน การบันทึก ตามกระบวนการขั้นตอนต่าง ๆ เพราะครูพื้นเมืองเป็นผู้นำครูใหม่ ๆ ออกไป แล้วครูพื้นเมืองรู้ซึ่งแต่เขียนไม่เป็น หลัง ๆ ครูพื้นเมืองมาคลุกคลีกับพวกเรามากขึ้น ก็ค่อย ๆ รู้ว่าจะเขียนอย่างไร เพราะเราให้ทำโครงการสอน

แต่ก็เพิ่งเริ่มเขียนเป็น ระยะหลัง ๆ เราก็เริ่มเขียน ก็ความรู้เรายังไม่เจนจบ ก็ไปถาม แล้วนำมาเขียนซึ่งมันไม่ลึกซึ้งพอ ถามเขา เขาก็บอกให้ บางที่เราไม่ถามเขาก็ไม่บอก มันก็เลยขาดตรงนั้น แต่เดี๋ยวนี้ก็เริ่มดีขึ้น

ถาม วิทยาลัยมีโครงการอะไรต่อไปในเรื่องการอนุรักษ์และพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้าน?

ตอบ เราคิดไว้ว่าจะไปศึกษาค้นคว้าเรื่องชาวพวน ที่อำเภอบ้านหมี่ เพื่อไปดูการ ลละเล่นการแสดง ภูมิทัศน์ชีวิตของเขา เพื่อนำมาพัฒนาเป็นการแสดง เพื่อนำเสนอในงานสี่ภาคต่อไป และเราก็กำลังทำอีกหลาย ๆ เรื่องนะ เราก็เห็นความสำคัญของนาฏศิลป์พื้นบ้านอยู่มาก เหมือนกัน ก็พยายามทำกันอยู่ และได้กระตุ้นเตือนให้อาจารย์ของวิทยาลัยได้ทำกัน.

ประวัติผู้เขียน

นายสมภพ เพ็ญจันทร์ เกิดวันที่ 9 มิถุนายน 2502 ณ บ้านเลขที่ 88 หมู่ 3 ตำบลมะขามหลวง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรนาฏศิลป์ชั้นสูง วิชาเอกโขน(ยักษ์) จากวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ กรมศิลปากร และสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี วิชาเอกสังคมศึกษา จากวิทยาลัยครูพินุลสงคราม พิษณุโลก ปัจจุบันเป็นอาจารย์ผู้สอนประจำหมวดนาฏศิลป์โขน(ยักษ์) ภาควิชานาฏศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัย กรมศิลปากร.